

Ўзбекистон
Оллоҳнинг назари,
меҳри тушган, файз
ва барака ато этилган
бетакрор заминдир.

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOLILARI GAZETASI معرفت

Ислом КАРИМОВ 1931-yildan chiqq boshlagan • E-mail: info@marifat.uz • 2013-yil 9-oktabr, chorshanba №81 (8626)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори

ҚУРБОН ҲАЙИТИНИ НИШОНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Муборак Қурбон ҳайитининг халқимиз маънавий ҳаётидаги ўрни ва аҳамиятини эътиборга олиб, миллий-диний қадриятларимизни сақлаш ва улуғлаш мақсадида ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Диний байрам — Қурбон ҳайитини дам олиш куни деб эълон қилиш ҳақида"ги 1991 йил 20 июндаги ПФ-221-сон Фармониға мувофиқ;

1. Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг жорий йилда Қурбон ҳайитининг биринчи куни 15 октябрь сешанба кунига тўғри келиши ҳақидаги мурожаатини инобатга олиб, 2013 йил 15 октябрь дам олиш куни деб белгилансин ва мамлакатимизда байрам сифатида кенг нишонлансин.

2. Республика "Нуроний", "Маҳалла" жамғармалари ва бошқа барча мутасадди идора, жамоат ташкилотлари Қурбон ҳайитининг жойларда тартибли ва юқори даражада, халқимизнинг миллий қадриятларига мос равишда ўтиши учун тегишли тадбирларни амалга оширсин.

3. Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси, Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги ва бошқа оммавий ахборот воситаларига Қурбон ҳайитини нишонлаш билан боғлиқ тадбирларни кенг ёритиш тавсия этилсин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти

И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2013 йил 8 октябрь

ИШОНЧ ЁРЛИҚЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов 8 октябрь куни Оқсаройда Словакия Республикаси, Фаластин Давлати, Исроил Давлати, Бангладеш Халқ Республикаси, Франция Республикасининг мамлакатимиздаги фавқулодда ва мухтор элчилари этиб тайинланган Павел Иван, Муҳаммад Абдулла Таршаҳаний, Кармела Шамир, Масуд Маннан ва Жак-Анри Ольсдан ишонч ёрлиқларини қабул қилиб олди.

Давлатимиз раҳбари элчиларни самимий қутлар экан, Ўзбекистон улар вакили бўлган мамлакатлар билан икки томонлама муносабатларни чуқурлаштиришга алоҳида аҳамият беришини таъкидлади ва дипломатларга мамлакатларимиз ҳамда халқларимиз ўртасидаги ҳамкорликни янада ривожлантириш ишида муваффақиятлар тилади.

Словакия элчиси Павел Иван билан суҳбат чоғида Ўзбекистон ва Словакия ўртасида дипломатик муносабатлар ўрнатилганидан буён ўтган 20 йил давомида икки томонлама ҳамкорлик изчил ривожланаётгани, турли соҳаларда ўзаро ҳамкорлик бўйича бой тажриба тўплангани ва бу узоқ муддатли, ўзаро манфаатли муносабатларда муҳим омили

бўлаётгани алоҳида таъкидланди.

Словакия элчиси мамлакатларимиз ўртасида сиёсий, савдо-иқтисодий, маданий-гуманитар ва бошқа соҳалардаги аъёнаний дўстона алоқаларни кенгайтиришни Ўзбекистондаги ўз миссиясининг асосий вазифаси, деб билишини қайд этди.

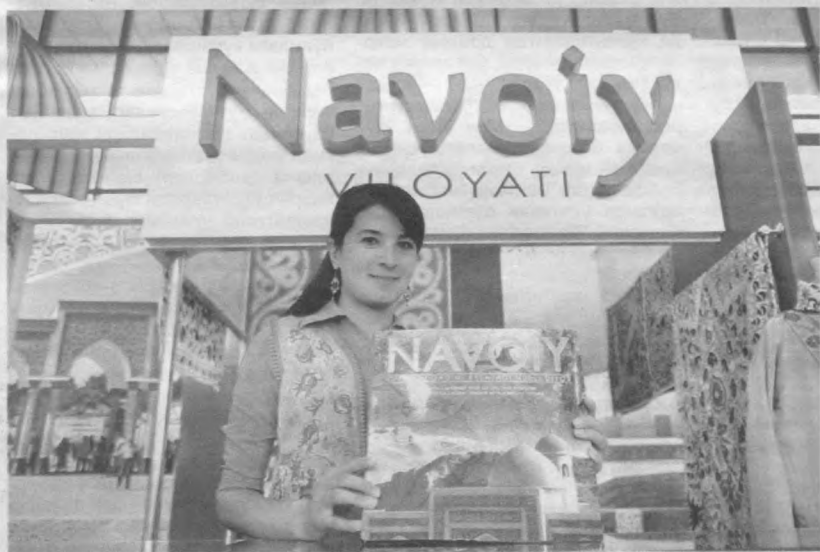
Ўзбекистон билан Фаластин халқлари ўртасида асрлар давомида шаклланган кенг қўламли савдо, маданий-гуманитар алоқалар бугунги кунда янги шакл ва мазмун касб этмоқда.

Фаластин элчихонаси раҳбари нафақат минтақада, балки бутун дунёда юксак обрў-эътиборга эга, инсоният тараққиётига улкан ҳисса қўшган буюк мутафаккирлар етишиб чиққан Ўзбекистонда элчи сифатида

фаолият юритишни ўзи учун юксак шараф, деб билишини таъкидлади.

Бугунги кунда Ўзбекистон билан Исроил ўртасидаги муносабатлар амалий ҳамкорликни ривожлантириш, аввало, мавжуд савдо-иқтисодий ва сармоявий ҳамкорликка оид юксак салоҳиятни тўла рўйбага чиқариш, Исроилнинг илғор технологиялари асосида қишлоқ хўжалиги, сувни тежаш ва энергетика соҳаларидаги қўшма лойиҳаларни ҳаётга татбиқ этишга қаратилган. Кармела Шамир Ўзбекистондаги миссиясини мамлакатларимиз ўртасида ўзаро манфаатли барча соҳалардаги муносабатларни ривожлантириш учун қулай имконият, деб билишини таъкидлади.

(Давоми 2-бетда.)

ТУРИЗМ: ИҚТИСОДИЙ ВА МАДАНИЙ ҲАМКОРЛИКНИНГ МУҲИМ ВОСИТАСИ

"Ўзэкспомарказ"да 8 октябрь куни "Ипак йўлидаги туризм" ун тўққизинчи Тошкент халқаро сайёҳлик ярмаркаси очилди

"Ўзбектуризм" миллий компанияси ва "Буюк ипак йўли" реклама агентлиги томонидан БМТ Жаҳон сайёҳлик ташкилоти (ЮНВТО) кўмагида ташкил этилган ушбу тадбирнинг очилишида мамлакатимиз ва хорижий давлатларнинг сайёҳлик фирма

ва компаниялари, меҳмонхоналар вакиллари, соҳа мутахассислари ҳамда юртимизда аккредитациядан ўтган дипломатик корпус вакиллари иштирок этди.

(Давоми 5-бетда.)

ЭЛ-ЮРТГА МУҲАББАТ ИФОДАСИ

Президентимиз Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг йигирма икки йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги табрик сўзи катта қизиқиш билан ўрганилмоқда

Халқимизнинг барча соҳаларда эришаётган ютуқлари, Ватанимизнинг жаҳон ҳамжамиятидан муносиб ўрин эгаллагани, бугунги тинч, осуда ва фаровон ҳаётимиз фақат истиқлол туфайлидир.

Шу кунларда Президентимиз Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 22 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги табрик сўзи барча жойларда бўлгани каби таълим масканларида ҳам чуқур ўрганилмоқда. Юртбошимиз нутқида белгиланган вазифаларни амалга ошириш юзасидан Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги томонидан чора-тадбирлар режаси ишлаб чиқилди. Режага биноан барча таълим муассасаларида мазкур нутқнинг моҳиятини "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракатининг бошланғич ташкилотлари аъзолари иштирокида ўқувчи-ёшлар онгу-шуурига чуқур сингдиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

— Ҳар биримизнинг ҳаётимиз, тақдиримиз, эртанги кунимиз Ватанимиз мустақиллиги билан чамбарчас боғлиқдир, — дейди Тошкент шаҳридаги 144-умумтаълим мактаби директори Нилуфар Ҳусанбоева. — Бугунги кун болалари, том маънода, мустақиллик фарзандларидир. Истиқлолнинг қадр-қимматини ёш авлодга самарали ва таъсирчан тарзда тушунтириш ўқитувчилардан катта билим ва педагогик маҳорат талаб этади.

(Давоми 2-бетда.)

ИШОНЧ ЁРЛИҚЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ўзаро савдо алоқалари Ўзбекистон ва Бангладеш муносабатларида муҳим ўрин тутди ва икки томон ҳам савдо-сотиқни изчил ривожлантиришдан бирдари манфаатдордир. Икки томонлама ҳамкорликнинг мавжуд механизмлари иқтисодий ва сармоявий ҳамкорликнинг истиқболли йўналишларини биргаликда белгилаш имконини бермоқда.

Ўзбекистон билан Бангладеш ўртасидаги изчил маданий-гуманитар ҳамкорлик серқирра алоқаларнинг муҳим йўналиши экани таъкидланди.

Элчи Масуд Маннан мамлакатларимиз ўртасидаги ўзаро манфаатли ва узоқ муддатли алоқаларни янада мустаҳкамлаш учун бор имконияти ва дипломатик тажрибасини ишга солишни қайд этди. Унинг фикрича, бунинг учун кўплаб имкониятлар мавжуд.

Ўзбекистон Францияни ўзининг муҳим ташқи сиёсий ҳамкорларидан бири деб билади. Икки мамлакат ўртасидаги ҳамкорлик барча соҳаларда изчил ривожланмоқда.

Айни пайтда мамлакатларимиз ўртасида ўзаро англашув, бир-бирининг манфаатларини инобатга олишга асосланган амалий сиёсий мулоқот ўрнатилган, шартномавий-ҳуқуқий база мустаҳкамланмоқда, савдо-иқтисодий, маданий-гуманитар соҳаларда, фуқаролик жамияти вакиллари ўртасида алоқалар кенгаймоқда. Томонлар минтақавий хавфсизликни таъминлаш, замонавий хавф ва таҳдидларни биргаликда бартараф этиш масалаларида фол ҳамкорлик қилмоқда.

Франциялик дипломат ўз мамлакат раҳбарияти Ўзбекистон билан узоқ муддатли ва ўзаро манфаатли муносабатларни янада мустаҳкамлаш тарафдори эканини таъкидлади.

ЎЗА.

ЧЕВАР ҚИЗЛАР

Наманган вилояти Учқўрғон туманидаги педагогика коллежиди ўқувчи-ёшларнинг дарсдан бўш вақтини мазмунли ўтказишга хизмат қилаётган тўғарақлар сафи тобора кенгайиб бормоқда.

Коллеж директори, педагогика фанлари номзоди Дилором Эсонбоевнинг айтишича, бу ерда фан, касбий ва спорт йўналишлари бўйича жами қирқта тўғарақ машгулотлари йўлга қўйилган. Улар орасидан чарм маҳсулотлари тикиш ва ишлаб чи-

қариш тўғарағи фаолияти, айнқиса, эътиборга лойиқ.

Тўғараққа эллик нафардан зиёд ўқувчи-қиз аъзо. Улар ўттиз турдаги чарм маҳсулотларини тайёрлашни ўзлаштирган. Аёллар учун ўнлаб турдаги сумкалар, копток, бокс қўлқопи, бокс қоплари

каби спорт анжомлари, замонавий бичимдаги чарм курткалар шулар жумласидандир. Коллежнинг чевар қизлари тикаётган бежирим, сифатли маҳсулотлар буюртма асосида савдо дўконларига, корхона ва ташкилотларга етказиб берилмоқда.

Суратларда: Наманган вилояти Учқўрғон туманидаги педагогика коллежи ўқувчилари.

Хотам МАМАДАЛИЕВ (ЎЗА) олган суратлар.

ЭЛ-ЮРТГА МУҶАББАТ ИФОДАСИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Шу боис Президентимизнинг Ватанимиз мустақиллигининг йигирма икки йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги табрик сўзи энг аввало педагогик жамоамизда пухта ўрганиб чиқилди.

Барча жойларда бўлгани каби ушбу билим масканида ҳам "Мустақиллик дарслари"да йигирма икки йил давомида халқимиз босиб ўтган йўл, жаҳон тан олган ютуқларимиз, ҳуқуқий демократик давлат куриш, иқтисодиётимизни янги асосда ташкил этиш, ҳаётимиз даражаси ва сифатини ошириш борасида амалга оширилаётган кенг кўламдаги ишлар, шаҳар ва қишлоқларимиз, бутун мамлакатимизнинг қиёфаси тобора гўзаллашиб, обод бўлиб бораётгани ўқувчиларга ёрқин ва таъсирчан мисоллар ёрдамида кенг тушунтирилмоқда.

Хафтаннинг жума куни мазкур умумтаълим мактабиди ўтказиладиган «Тарбиявий соат» жараёнида мамлакатимизнинг тарихан қисқа даврда ночор ўлкадан ўз кучи ва салоҳиятига таянган, ўз сарҳадлари, ўзининг тинч ва осуда ҳаётини ҳимоялашга қодир, бугун изчил ва барқарор суруятлар билан ривожланиб бораётган замонавий, мустақил ва суверен давлатга айлангани ҳўжжатли фильмлар, тарихий фотосуратлар, китоблар, қўшимча ўқув материаллари ёрдамида ёшларга етказилмоқда.

Бозор иқтисодиётига асосланган демократик давлат, фуқаролик жамияти куриш, дунёдаги тараққий топган мамлакатлар қаторига қўшилишдек олий мақсадлар сари да-

дил интилаётган мамлакатимизнинг тараққийёт одимлари, дунёда "Ўзбек модели" сифатида кенг эътироф этилган тараққийёт стратегиясининг аҳамияти, мазмун-моҳияти «Тарих», «Миллий истиқлол гоёси ва маънавият асослари», «Хуқуқ» фанларида муайян мавзуларга боғлаб ўқувчиларга кенг тушунтирилмоқда. Шунингдек, «Иқтисодий билим асослари» фанида халқимиз иқтисодий соҳаларда эришган улкан ютуқлар ҳақида сўз юритилса, «Ватан тўғриси», «Она тили», «Адабиёт», «Одобнома» дарсларида маънавий-маърифий жабҳалардаги янгиланиш жараёнлари, халқимиз маънавиятини юксалтириш борасидаги эзгу ишлар ҳусусида атрофлича сўз юритилмоқда. Миллатимиз генофондини янада соғломлаштириш, баркамол авлод келажаги, саломатлиги йўлидаги ибратли ишлар «Соғлом авлод асослари» фани машгулотларида атрофлича тушунтирилмоқда.

Мактаб ўқувчиларининг истиқлол йилларида мамлакатимизда барпо этилган иншоотлар, майдон ва хиёбонлар, мажмуаларга саёҳатлари мунтазам тарзда уюштирилаётгани ўқувчи-ёшларни бугунги ёруғ ва саодатли кунларимизнинг қадрига етишга ундамоқда. Янги ўқув йили бошланганидан бўён ўтган кунлар мобайнида улар Мустақиллик майдони, «Шаҳидлар хотираси» ёдгорлик мажмуи, Теурийлар тарихи давлат музейи, «Бунёдкор» спорт мажмуаси, «Ўзбекистон» халқаро анжуманлар саройи, Алишер Навоий кўчасидаги янги кўп қаватли уйлар билан танишди.

— Мамлакатимизда ёшларнинг ҳеч кимдан кам бўлмаган, қалби

чексиз гурур ва ифтихорга тўла, юксак билим ва маънавиятли, теган тафаккур соҳиблари бўлиб воёга етиши, ўз қизиққан соҳалари бўйича касб-хунар эгаллаши йўлида кўрсатилаётган доимий меҳр-эътиборни ҳар куни, ҳар дақиқа астойдил ҳис этмоқдамиз, — дейди шу мактабнинг 9-синф ўқувчиси Чарос Билолова. — Мен ўтган ўқув йилида билимлар беллашувининг туман ва шаҳар босқичларида муваффақиятли иштирок этдим. Келажакда ўқитувчи бўлишни орзу қиламан. Бу эса ўз билими ва дунёқарашини муттасил бойитиш, тинимсиз изланиш демакдир. Давлатимиз раҳбарининг барчамиз учун энг улуғ ва азиз айём — истиқлолимизнинг 22 йиллик тантаналаридаги табригини кенг ва атрофлича ўрганиш асносида аждодларимиз орзу қилган бугунги ёруғ ва бахтиёр кунларга осонликча эришилганини яна бир бор дилдан ҳис этдик. Президентимизнинг «суянчимиз ва таянчимиз бўлмиш ўғил-қизларимизга, менинг фарзандларимга қарата айтмоқчиман: биз ўз олдимизга қўйган келажаги буюк давлат куришдек олижаноб мақсадга етиш йўлида мен сизлар каби мард ва шижоатли ёшларимизга, илму фан чўққиларини эгаллашга бел боғлаган, қийинчилик ва синовлар олдида бош эгмайдиган, бугун ҳаётимизнинг ҳал қилувчи кучи бўлиб майдонга чиқаётган соғлом ва баркамол авлодимизга ишонаман», деган сўзлари барча ёшлар каби менинг ҳам қалбимга муҳрланди. Ушбу сўзлар бизни янада кўпроқ изланишга, чўқур билим олишга, юксак мақсадлар сари дил интилишга ундайди.

Мактаб ўқувчиларининг Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси, Республика болалар кутубхонасида Ватанимизнинг мустақилликка эришиши йўлидаги курашлар, истиқлол йилларидаги дадил одимларга бағишлаб олимлар, маънавият тарғиботчилари, мутахассислар, маданият ва санъат намояндалари иштирокида ўтказилаётган маънавий-маърифий тадбирлар, викториналар, давра суҳбатларида мунтазам қатнашаётгани уларнинг билими ва тафаккурини бойитишга хизмат қилмоқда.

— Энг улуғ неъмат — Ватанимиз мустақиллигининг маъно-мазмунли ёшларга турли кўрик-танловлар воситасида ҳам тушунтириб борилаётгани ўқувчиларда алоҳида қизиқиш уйғотмоқда, — дейди Республика болалар кутубхонаси директори Дониёр Ёролов. — Жумладан, яқинда Халқ таълими вазирлиги билан ҳамкорликда ўтказилган «Мустақиллик мадҳи болалар ижодида» иншолар танловига умумтаълим мактабларининг 1–9-синф ўқувчиларидан кўплаб ижодий ишлар тушди.

Президентимиз Ислам Каримовнинг истиқлол байрами муносабати билан табригининг таълим, маърифат масканлари, ахборот-ресурс марказларида кенг ўрганилаётгани ўқувчи-ёшларнинг ижтимоий фаоллигини ошириб, уларда Ватан тақдирини учун дахлдорлик туйғусини янада мустаҳкамлашда муҳим омил бўлмоқда.

Назокат УСМОНОВА,
ЎЗА муҳбири

Абдувоҳид Худоев бу йил Арнасой туманидаги қишлоқ ҳўжалиги касб-ҳунар коллежининг бухгалтерия йўналишини битирди. У уч томонлама шартнома асосида «Носир ота» фермер ҳўжалигига ишга жойлашди. Ишлаб чиқариш амалиётини шу ҳўжаликда ўтагани учун ишга кўникиш унча қийинчилик туғдирмади. Айни кунда иш юритувчи ва-зифасини бажарётган ёш мутахассиснинг ҳаракатлари жамоага анча маъқул келиб қолди.

— Иш юритувчининг масъулияти анча катта экан, — дейди биз билан суҳбатда Абдувоҳид. — Ҳўжалигимизда 23 гектар ерга пахта, 40 гектар ерга галла экилади. Галла ўрним-йиғимини муваффақиятли якунлади. Давлатга шартнома асосида дон сотиш режаси ошири билан ўздаланди. Айни кунда пахта йиғим-терими қизгин давом этмоқда.

Ёш фермер таъкидлаганидек, иш юритувчи кўп нарсани билиши керак. Ҳўжалик раҳбари турли йўналишдаги вазифаларни унга ишониб топширади. Йиғим-терим давом этаётган шу кунларда деҳқоннинг қўли қўлига тегмайди. Теримчиларга шароит яратиш, пахтани ўз вақтида қабул қорхоналарига жўнатиш, иш ҳақини ўз вақтида тарқатиш каби юмушларда Абдувоҳиднинг хизмати катта. Энг муҳими, иш жараёнида у одамлар билан мулоқот қилишни, етиштирилган ҳосилни нес-нобуд этмасдан йиғиштириб олишни ўрганмоқда. Фермер ҳўжалиги раҳбари И.Худоевнинг фикрича, Абдувоҳиддан келажақда яхши фермер чиқади.

Ҳўжалик раҳбарининг ишончини оқлаётган ана шундай ёш ишчилардан бири «Севара-Мадина» фермер

КОЛЛЕЖ БИТИРУВЧИСИ — ФЕРМЕР ЁРДАМЧИСИ

ҳўжалигида кичик агроном бўлиб ишламоқда. Агрономнинг асосий вазифаларидан бири қишлоқ ҳўжалиги экинларини турли зараркунанда ҳашаротлардан ҳимоя қилиш орқали ҳосилдорлиқни оширишни таъминлашдан иборат. Бир сўз билан айтганда, агроном ер ҳайдашдан тортиб, ҳосилни қабул пунктларига топширишгача бўлган юмушларни беш қўлдек билиши керак. Галла ва пахтани қачон сугориш, сувнинг меъёри, маҳаллий ва минерал ўғитларини бериш каби қишлоқ ҳўжалиги агро-техника тадбирларини яхши ўзлаштирмоғи лозим. Мухаммад ана шундай ишларни тажрибали деҳқонлар кўмағида кўнл билан ўрганиб бораёпти. Шу коллежнинг собиқ ўқувчиси Ҳусниддин Уматқулов ҳозир «Султонова Сетора» фермер ҳўжалигида сувчи бўлиб ишламоқда.

— Ёшлигимдан деҳқончиликка қизиқардим, — дейди Ҳусниддин Уматқулов. — Сувчилик касби ҳақида эшитган эдим-у, лекин мураккаб жиҳатлари ҳақида тасаввурга эга эмас эканман. Қишлоқ ҳўжалиги экинларининг ҳосилдорлиги бевосита сувчининг меҳнатига боғлиқ. Ёзинг иссиқ кунлари гўзага сувни кўпроқ кечаси тарашни деҳқонлардан ўргандим. Шундай пайлар бўладики, гўзага сув бериш бир кун кечикса, бу деярли бир йиллик ҳосилдан маҳрум бўлиш деган гап. Танлаган касбим билан фермерларга ёрдам бераётганимдан хурсандман.

Жиззах туманидаги қишлоқ ҳўжалиги ва иқтисодиёт касб-ҳунар коллежидан мингга яқин ўқувчи 13 йўналиш бўйича тахсил олмақда. Ўқув даргоҳи ҳудуддаги 12 мактабнинг 9-синф ўқувчиларини тўла қамраб олади. Коллеж битирувчилари асосан фермер ҳўжаликларида фаолият кўрсатмоқда. Исроил Пулатов ҳам иш билан таъминланган коллеж битирувчиларидан бири. У тумандаги «Сирожиддинов Ботир» фермер ҳўжалигида

Milliy dastur — amalda

ишчи бўлиб фаолият кўрсатмоқда. Ҳўжалик асосан лалми майдонда галлачилик билан шуғулланади. Лалми майдонда галла етиштиришнинг ўзига хос сир-асрорлари бор. Ҳосилни йиғиштириш, ҳашакларни жамғариб белгиланган манзилга етказиш каби юмушлар ишга тадбиркорлик билан ёндашгани талаб этади. Коллеж битирувчиси ўзининг меҳнатсеварлиги ва тиришқоқлиги билан деҳқонлар ишончини олмақда.

Ўрни келганда шунини айтиш кераки, вилоятда коллеж битирувчиларини тадбиркорликка йўналтириш кенг йўлга қўйилган. Ўтган ўқув йилида касб-ҳунар коллежларини 56 мутахассислик бўйича 18826 нафар ўқувчи битирди. Уларнинг 40,4 фоизи мутахассислиги бўйича ишлапти. Тадбиркорлик билан шуғулланиш истагини билдирган ишбилармон ёшларга давлатимиз томонидан имтиёзли кредит-

лар ажратилмоқда. Қувончли томони шундаки, вилоятда боғдорчилик, узумчилик, сабздорчилик ва уларни қайта ишлаш билан шуғулланиш истагини билдирган ёшлар сафи кўпаймоқда. Шу мақсадда Бахмалда 30та, Фаллао-ролда 33та, Зоминда 56та, Форишда 30та, Янгиобода 13та боғдорчилик фермер ҳўжаликлари ташкил этилди. Мазкур фермер ҳўжаликлари касб-ҳунар коллежи битирувчиларини иш билан таъминлаш имконини яратмоқда. Йил бошида вилоятда «Ёшлар тадбиркорлиги» — Ватан тараққиётига» шiori остида «Ёш фермерлар форуми» ташкил этилди. Форумда 293 нафар ёш фермерларга ерга эгалик қилиш гувоҳномаси ва имтиёзли кредитдан фойдаланиш сертификатлари топширилди.

Фориш туманидаги қишлоқ ҳўжалиги коллежи битирувчиси Рўзимурод Элмуродов ҳам яхши ният билан 20 гектар майдонда фермер ҳўжалиги ташкил этди. Унинг 5 гектари боғдорчиликка ихтисослашган бўлиб, асосан узумчиликни ривожлантиришга эътибор қаратилмоқда. 15 гектар майдонда эса қорва учун йиллов ташкил этилган. Ёш фермер келажақда қорвачиликни ҳам ривожлантириб, элимиз дастурхонига арзон ва сифатли сут ҳамда гўшт маҳсулотлари етказиб беришни ният қилмоқда.

Арнасой агросаноат касб-ҳунар коллежини битириб, кейинчалик Зомин туманидаги «Муртозокул» фермер

ҳўжалигида ёрдамчи бўлиб меҳнат фаолиятини бошлаган Дилшод Саидқулов ҳаётда ўз ўрнини топган замондошларимиздан биридир. Дилшод ҳўжалик деҳқонлари қандай топшириқ юкласа, сидқидилдан бажаришга ҳаракат қилди. Тажрибали ҳўжалик раҳбаридан фермерлик фаолиятини ташкил этиш ва бошқариш сирларини ўрганди. Натижада 2010 йилга келиб, фермер ҳўжалигини бошқариш унга ишониб топширилди. Фермер ҳўжалиги пахта ва галла етиштиришда ҳозир илғор ҳўжаликлар сафида бормоқда. Унинг вилоятда «Энг намунали фермер» номинацияси бўйича ғолибликка эришиб, имтиёзли кредит олиш сертификатини қўлга киритгани қувончли ҳолдир. Дилшоднинг меҳнат фаолияти коллеж битирувчиларининг ҳўжаликка келиб ўз ўрнини, ҳаётда эса бахтини топаётганининг ифодасидир.

Қишлоқ ҳўжалиги йўналишидаги касб-ҳунар коллежини битираётган йигит-қизларнинг аксарияти фермерларга ёрдамчи сифатида ишга жойлашмоқда. Улар ўз меҳнат жамоаларида соҳани пухта ўрганиб, тажриба ва маҳоратларини ошириб бораёттилар. Вақт ўтиши билан катта тажрибага эга бўлган тадбиркор ва изланувчи ёшлар мустақил равишда фермер ҳўжаликлари бошқарётгани нур устига нур бўлмоқда. Элимиз дастурхонининг кундан-кунга қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотларига сөрб бўлиши, халқимиз фаровонлигининг юксалиши, жамиятимиз иқтисодий салохиятини барқарор ривожлантиришга коллеж битирувчилари — ёш фермерлар муносиб улуш қўшишмоқда.

Абдусаттор СОДИКОВ,
«Ma'rifat» мухбири

МОҲИР МУАЛЛИМА, БАХТИ БЕКАМ УЙ БЕКАСИ

Чортоқнинг Короскон қишлоғида обод бир хонадон бор. Доим озодаю покиза турадиган ҳовли соҳибаси раҳматли Тожихон аянинг келин танлашдаги уddaбхурунлигига маҳалла аёлларининг ҳаваси келарди. Дарҳақиқат, ақл-хуш бобида бошқаларга ибрат бўлгулик келинлар ибo-ҳаё, ҳушқаломлик ва одоб-ахлоқда бир-биридан ўтаман дейди (бу эътироф коросконлик кайночиларининг гапи).

Раҳматли Тожихон аянинг айтишича, ҳамма гап бош келин — тўнғичини танлашда экан. Агар у рисоладагидек бўлса, кейингилари ҳам ўғилларнинг, қайнона-қайнотанинг бахти. «Чилги чилгини қўриб ранг олади», деганлари тўри экан. Ая тўнғич келинни танлашда жуда синчковлик билан ёндашганини кўп таъкидлаган.

Тўнғичи — Султонмуродга умр йўлдо-

ши қидираётган Тожихон ая ўша пайлар кичиклари ўқётган мактабга боради-у, ҳали талабалик либосини ўқитувчиликка алмаштириб улгурмаган Ферузахон билан танишади. Ёш муаллиманинг ўзини ўқтам тутиши, бийронлиги, андиша-ҳаёга чулганган қўриниши бўлғуси қайнонанинг юрагини жипиллатди. Шу қизни бермаганига қўймай, келин қиламан, деб аҳд этган Тожихон аянинг нияти холис экан. Зиёли, обрўли ва ибратли хонадонда воёга

2013-yil — Obod turmush yili

етган Ферузахон муаллим Тожихон аянинг оиласига муносиб келин бўлди.

Оёқ-қўли қаққонгина, меҳнаткаш, юмуш билан ҳориб чарчамайдиган Ферузахон қайнотаси Турсунбой ота ва қайнонаси Тожихон аянинг ҳам суянчиги, ҳам чин фарзандига айланди. Улар ўртасидаги меҳр ришталари мустаҳкамланиб улгурган кезларда эса Феруза қишлоқдаги 1-умумий ўрта таълим мактабининг тажрибали ва салоҳиятли муаллималари сафидан ўрин олиб бўлган.

— Ёш оиламиз, Сардорбек туғилди, рўзгор ишлари кўпайди. Ҳам уй, ҳам мактаб юмушлари, очиги қийин даврим бошланди, — дейди Феруза Мансурова. — Лекин онажонимга минг раҳмат. Айни қийналган пайтимда ёнimgа ки-

рдирлар. Сиз ишингиздан қолманг, набирамизга ўзимиз кўз-қулоқ бўлиб турамиз. У бitta, ammo мактабингизда сизни ўнлаб қоракўз кутиб турибди. Дарсларингиз қўлиб кетмасин, акс ҳолда, сизга ишонганларнинг билими кемтик бўлиб қолади, — дея оғиримни енгил қилардилар.

Ферузахон Мансурова йигирма тўққиз йилдики, ёш авлодга биология фани сирларини ўргатиб келмоқда. Шахсий ҳаётида бахтини толган ибратли оила бекасининг касбий фаолиятида ҳам омади чопавараркан. Салоҳиятли педагог, тажрибали ва маҳоратли ўқитувчи сифатида ҳаммасилари обрў-этиборини қозongan иқтидорли муаллима ўқувчиларга таълим беришининг замонавий услубларини қўллаб, маҳорат ва малака бобида ўзи ҳам устоз даражасига етди.

— Феруза Мансурова ҳар бир дарсини янги педагогик технологиялар асосида, интерфаол усулларни қўллаган ҳолда ташкил этади, — дейди 1-умумий ўрта таълим мактаби директори Ғанижон Ортиқов. — Мактабимизда биология фани хонаси жиҳозланиши ва самарали фойдаланилиши борасида энг намунали деб топилаган. Бунда, албатта, Ферузаининг салмоқли меҳнати бор.

Педагогининг яна бир фазилати, ўқувчиларининг бўш вақтини мазмунли ўтказишга жиддий эътибор қаратади. Унинг

рахбарлигидаги фан тўрагаги, синфдан ташқари тадбирлар доимо гавжум. Натижада шоғирдлари фан олимпиадаси ва билимлар бешлашувининг ғолиби бўлмоқда. Вилоят педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти билан мунтазам алоқа ўрнатгани ҳам ўқувчиларга берилаётган билимининг сифати ва мазмунини таъминламоқда. Ҳар бир сабоги бирор янгилик билан бошланади.

Оилавий тотувлик, хонадон муҳити инсонга қанот бахш этувчи омиллар экани исбот талаб этмайдиган ҳақиқат. Бахти бекам бекалик мақоми умр бўйи йўлдош бўлиб келаётган Ферузахон Мансурова турмуш ўртоғи Султонмурод билан уч фарзандни ҳам эл-юрт қорига ярайдиган, зиёли қилиб воёга етказишди. Сардорбек ҳуқуқшунос, Зарнигор ўқитувчи, кенжалари Сарқорбек эса бу йил Наманган давлат университети талабаси бўлди. Дарвоқе, Ферузахон мактабда муаллималикдан ташқари хотин-қизлар қўмитаси етакчиси ҳам. Қирқ беш нафар педагог аёлининг ташвишу қувончига ҳамиша шерик.

Эл ишлаганини билади, дейишади. Тиниб-тинчимас, ўзгаларнинг ҳаловати деб ўз тинчидан ҳам кечишга шай, касбига чин садоқат билан ёндашадиган Ферузахон Мансурова бу йил ёш авлод таълим-тарбияси йўлида амалга ошираётган ишлари, сидқидил меҳнати боис Мустақиллик айёми арафасида «Шухрат» медалли билан тақдирланди. Юксак ишонч ва эътироф уни янги мақсадлар сари илҳомлантирди. Ортада бой тажриба ва ҳаёт сабоқлари, олдинда эса умидбахш орзулар, янги режалар бор.

Ғанишер АҚБАРОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Yangiliklarda yurt nafasi

❖ Самарқанд шаҳрида «Ночизикли мураккаб тизимлар: фундаментал тадқиқотлардан амалий татбиқларга» мавзусида халқаро анжуман иш бошлад.

Пойтахтимиздаги Турин политехника университети, Ўзбекистон Физика жамияти ва Алишер Навоий номидаги Самарқанд давлат университети ҳамкорлигида ташкил этилган анжуманда йигирмага яқин хорижий давлатдан олтишдан ортиқ олим ва тадқиқотчи, мутахассис қатнашмоқда.

Тадбирда физика фанида сўнгги йилларда амалга оширилган илмий-тадқиқот ишлари ва уларнинг самаралари, хусусан, мураккаб тизимлар физикаси ва ночизикли динамика соҳаларида эришилган натижалар таҳлил этилмоқда. Мазкур соҳалар услубларининг нанофизика, экология, тиббиёт, сейсмология, геология, табиий ва техноген офатларни модуллаштириш ва прогноз қилишда қўлланилиши самаралари, мазкур жараёнда юзага келатган муаммолар ва уларнинг ечимлари муҳокамадорнинг асосини ташкил қилмоқда.

Иштирокчилар мураккаб тармоқлар, нейродинамика, наноўлчамли тизимлардаги мураккаб жараёнлар, квант тармоқларида энергия ва маълумот узатиш тизимлари, мураккаб экологик жараёнлар ва уларни модуллаштириш каби йўналишлардаги маърузалари билан қатнашмоқда.

❖ Қашқадарё вилояти таълим муассасаларида куз-қиш мавсумига тайёргарлик ишлари низоҳисига етказилмоқда.

Президентиимиз Ислам Каримовнинг шу йил 5 июлдаги Республика иқтисодиёти тармоқларини 2013–2014 йиллар куз-қиш даврида барқарор ишлашга тайёрлашни таъминлаш чора-тадбирларига оид қарори ижроси юзасидан Қашқадарё вилоятида ҳам кенг қўлмалли ишлар амалга оширилмоқда.

— Тизимдаги 1519 таълим муассасасининг барчасида куз-қиш мавсумига пухта ҳозирлик қилинди, — дейди вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи Тўра Саидов. — Етмишга яқин мактаб ва мактабгача таълим муассасаси капитал таъмирланди, 212 умумтаълим мактаби, 128 мактабгача таълим муассасаси, 14 махсус ва иқтисодлашган мактаб-интернати ва меҳрибонлик уйларида жорий таъмирлаш ишлари амалга оширилди. Тоғли ҳудудларда жойлашган таълим муассасаларига етарли миқдорда қўмир ва бошқа ёқилғи маҳсулотлари етказиб берилди.

Муҳандислик-коммуникация ишларига ҳам алоҳида эътибор қаратилиб, мавжуд қозонхоналар бир неча турдаги ёқилғига мослаштирилди ва мутахассислар томонидан қўриқдан ўтказилди. Муассасаларнинг синган шифер ва ойналари алмаштирилди. Бу борадаги ишлар давом эттирилмоқда.

❖ Бухорода «Судлар фаолиятига ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш — суд ишлари тезкорлигини оширишнинг муҳим омилли: хорижий мамлакатларнинг илгор тажрибаси» мавзусида халқаро илмий-амалий семинар бўлиб ўтди.

Тадбир Ўзбекистон Республикаси Олий суди ва Олий ҳўжалик суди томонидан БМТ Тараққиёт дастури, Германия халқаро ҳамкорлик жамияти (GIZ) қўмағида ташкил этилди. Унда мамлакатимиз Олий суди ва Олий ҳўжалик суди, умумий юрисдикция судлари судьялари, ҳўқуқшунос олимлари, Алоқа, ахборотлаштириш ва телекоммуникация технологиялари давлат қўмитаси вакиллари, Малайзия, Жанубий Корея, АҚШ, ГФР, Эстониядан экспертлар иштирок этди.

Семинар қатнашчилари судлар фаолиятига ахборот-коммуникация технологияларини жорий қилиш бўйича миллий ва халқаро тажрибани кенг муҳокама этиб, Ўзбекистонда суд ишини юришти соҳасида ҳаётга татбиқ этилаётган ислохотлар нафақат судьялар ва суд аппарати ходимларининг иш самардорлигини оширишга ёрдам бериши, балки, энг муҳими — ишларни судда ошқора қўриб чиқиш принципини, ахборот очқилиғи, одил судловдан фойдаланиш ва унинг ошқоралигини таъминлашга хизмат қилишини алоҳида таъкидлашди.

❖ Навоий маданият ва санъат коллежиди «Ораста қизлар» республика кўрик-танловининг Навоий вилояти босқичи бўлиб ўтди.

Иштирокчилар ўз чиқишларида ота-она ва фарзандлар ўртасидаги муносабатлар, ёшларнинг бўш вақтини мазмунли ўтказиш, китобхонлик, ҳўқуқий саводхонлиқни ошириш, қариндошлар ўртасида ҳамда эрта никоҳнинг олдини олиш, хонадон саришталиги мавзуларидаги билим ва қўникмаларини намойиш этди.

— Коллежимизда таҳсил олаётган 242 нафар қизнинг барчаси турли тўғарақларга жалб қилинган, — дейди Қонимех кишлоқ ҳўжалиги касб-ҳўнар коллежи хотин-қизлар қўмитаси бошланғич таъликлари етакчиси Мохира Кенжаева. — Ўз касбий йўналишидан ташқари, тўғарақ машғулотида мунтазам иштирок этган битирувчи қизлардан уч нафари 2012–2013 ўқув йилида имтиёзли кредит олиб, тадбиркорлик фаолиятини бошлади.

Танлов якунига кўра, Навабхор агроиқтисодиёт коллежи қизлари ғойиблиқни қўлга киритди. Беллашув низомига биноан барча туман ва шаҳар жамоаларидан шакллантирилган вилоят терма жамоаси танловнинг мамлакат босқичида иштирок этди.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз материаллари асосида тайёрланди.

«Оммавий маданият» — маънавият кушандаси

Ёш авлодни турли маънавий хуружлардан асраш юртимизнинг порлоқ келажagini таъминлаш ва баркамол авлодни voyага етказишнинг муҳим шarti саналади. Бугун маънавий хуружларнинг авж олиши, хусусан, «оммавий маданият» аталмиш жирканч бир иллатнинг бало қазодек кенг тарқалиб бораётгани бутун дунё аҳлини ташвишга солмоқда.

Мустақиллигимизнинг 22 йиллиги ҳамда «Обод турмуш йили» Давлат дастури доирасида Миллий ғоя ва мафкура илмий-амалий маркази томонидан Тошкент вилояти педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси ҳамда бир қатор давлат ва нодавлат ташкилотлари билан ҳамкорликда салбий иллатларга қарши курашиш мақсидида «Оммавий маданият — маънавият кушандаси» мавзусида илмий-амалий анжуман ташкил этилди.

Илмий-амалий анжуманининг ялпи йиғилишида Миллий ғоя ва мафкура илмий-амалий маркази раҳбари М.Қуронов,

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Демократик институтлари, нодавлат ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари қўмитаси раиси А.Саидов, Тошкент ша-

Конференциянинг амалий қисмида иштирокчилар «Маънавий таҳдидлар ва «оммавий маданият»нинг келиб чиқиш тарихи ҳамда қўринишлари», «Оммавий маданият»нинг олдини олишнинг долзарб вазифалари» ҳамда «Маънавий таҳдидларга қарши курашнинг самарали усуллари» мавзуларида шўбаларга бўлинган ҳолда иш олиб бордилар.

Конференция якунида маънавий таҳдидлар, хусусан, «оммавий маданият»нинг олдини олиш бўйича дастур ишлаб чиқиш ва унда давлат, нодавлат ва жамоат ташкилотларининг ижтимоий ҳамкорлигини янада кучайтириш, бунда маънавий хуружларга қарши таъриботнинг энг замонавий усулларида кенг фойдаланиш ўз самарасини бериши алоҳида таъкидланди.

Назозат ХОЛИМЕТОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Илмий-амалий анжуман

ҳар ҳокими ўринбосари, шаҳар хотин-қизлар қўмитаси раиси Ф.Абдурахимова, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Х.Тўхтбоев, Ўзбекистон халқ артисти Э.Комилов сўзга чиқиб, ёш авлод таълим-тарбиясини янада юксалтириш, салбий иллатларга қарши курашишда ҳамжihatлик муҳимлигини таъкидлашди.

Янги музика мактаби

❖ Деҳқонобод туманида 150 ўринга мўлжалланган 5-болалар музика ва санъат мактабининг янги биноси қурилиб, фойдаланишга топширилди.

Бунёдкорлик ишларига Болалар спортини ривожлантириш жағмағраси маблаг ҳисобидан 2 миллион 433 миллион сўм сарфланди. Қурилиш-монтаж ишларини Қарши ҳўжалик ҳисобидидаги таъмирлаш корхонаси қурувчилари амалга оширдилар.

Бугунги кунда мазкур санъат максанида 120 нафарга яқин ўғил-қиз тасвирий санъат, анъ-

навий ижрочилиқ, эстрада ижрочилиғи, ўзбек халқ чолғулари йўналишларида санъат сирларини пухта ўрганишмоқда. Ўқув максанидаги катта концерт зали ўқувчилар иштирокидаги концертлар намойиши, тасвирий санъат йўналишидаги ўқувчиларнинг кўргазмалар ташкил этиши учун мўлжалланган.

Санъат максани тўла ишга тушган, унда баян, аккордеон, гитара, торли-камонли чолғулар, хореография, дами ва зарбли чолғулар, фортепиано йўналишларида ҳам таълим берилади.

Ўқтам МЕЙЛИЕВ,
«Ma'rifat» мухбири

Маҳоратни чархлаш усули

«Доим бир хил, зерикарли дарс ўтмоқ — ўқувчилар келажagini ўғирламоқ». Юнусобод туманидаги 272-мактабда «Бошланғич таълим ўқитувчиларининг педагогик маҳорати ва касбий маданиятини юқори сифат даражасига қўтариш» мавзусида ўтказилган ўқув-амалий семинарда қатнашган педагоглар ҳам ана шу фикр тарафдор эканликларини таъкидлашди.

11та шўбга бўлинган ҳолда ўқитувчилар ўқитишнинг энг самарали усуллари жараёнга татбиқ этиш бўйича тажрибаларини амалда намойиш этишди. Масалан, «Дарсларда мультимедиа воситаларидан фойдаланиш йўллари» шўбаси тренерлари Яқкасарой туманидаги 135-мактаб ўқитувчилари Д.Дадамирзаева ва Д.Носиро-

ва дарсларда қўллаш учун зарур слайдларни тайёрлаш усуллари ўргатишди. «Ўқитувчи имижидидаги зарурий элементлар» шўбасидагилар эса замонавий ўқитувчининг ютуқлари формуласини яратишди. Чилонзор тумани халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими методисти Ф.Ка-

римова бошчилиғида шўба иштирокчилари ўқитувчи шахсига ижобий таъсир кўрсатадиган ҳеч бир жиҳатни четда қолдиришмади. Хусусан, «Синфингиздан қайси гулнинг хиди келади?» мунозарасида ўқитувчилар ўқув хонасини таълим бериш учун қулай тарзда тартиб-лаш ҳақида тажрибалари билан ўртоқлашди.

Ҳар бир иштирокчи анжумандан бир олам янгиликлар олгани «Бугун нималар ўргандингиз?» қутчасидаги мулоҳазалардан билиб олиш мумкин эди.

Насиба ЭРХОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Ўқув-лаборатория жиҳозлари таълим сифатининг ошишига хизмат қилади

Tadbir

Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси ташаббуси билан Мирзо Улуғбек туманидаги 187-умумтаълим мактабиди ўқув-лаборатория жиҳозларидан самарали фойдаланиш бўйича семинар бўлиб ўтди. Тадбирда тумандаги мактабларнинг физика, кимё ва биология ўқитувчилари, методистлар ҳамда шаҳар ПКҚТМОИ ходимлари иштирок этди.

Семинар доирасида ўтказилган амалий машғулотларда амалиётчи педагоглар томонидан кўрсатиб берилган лаборатория ишлари фан ўқитувчиларининг билим ва тажрибасини бойитишга туртки бўлди.

Семинарнинг шўба йиғилишларида 100дан зиёд кимё, биология, физика фани ўқитувчилари ўзаро тажриба алмашишди.

Гулюз ОРИФЖОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Бурҳон РИЗОКУЛОВ
олган сурат.

ТУРИЗМ:

ИҚТИСОДИЙ ВА МАДАНИЙ ҲАМКОРЛИКНИНГ МУҲИМ ВОСИТАСИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Тадбирда "Ўзбектуризм" миллий компанияси раиси Фаррух Ризаев, Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирининг ўринбосари Бахтиёр Абдусамовов, Жаҳон сайёҳлик ташкилоти ижрочи директори Золтан Шомоги ва бошқалар Президент Ислам Каримов раҳнамолигида Ўзбекистонда туризмни ривожлантириш борасида амалга оширилаётган ишлар ўзининг юксак самараларини бераётганини алоҳида таъкидлади. Янги сайёҳлик маршрутлари ишлаб чиқилаётгани, транспорт коммуникациялари барпо этилаётгани Ўзбекистонга келаётган сайёҳлар сифатининг кенгайиши, ички туризмнинг ривожланиши, янги иш ўринлари яратилиши ва аҳоли фаровонлигининг ошишига хизмат қилмоқда.

Ўзбекистон сайёҳлик кўлами ва тарихий қадамжолари кўпчилиги бўйича дунёдаги етакчи ўн мамлакат қаторидан жой олган. Мамлакатимизда тўрт мингдан зиёд тарихий ва маданий ёдгорлик бор. Самарқанд, Бухоро, Хива ва Шахрисабз шаҳарлари ЮНЕСКОнинг жаҳон мероси дурдоналари бўлишига қиритилган. Мамлакатимиздаги мустақам тинчлик ва барқарорлик, ўзаро меҳр-оқибат ва ҳамжиҳатлик муҳити, дунёга машҳур ўзбекона меҳмондўстлик жаҳон сайёҳларини ўзига тобора кенг жалб этмоқда.

Мамлакатимизда сайёҳлик инфратузилмасининг барча тармоқларини изчил ривожлантириш мақсадида янги-янги замонвий меҳмонхоналар, дам олиш масканлари барпо этилмоқда, сервис хизмати тўддан яхшиланаётган. Бугун Ўзбекистонда саккиз юздан зиёд сайёҳлик корхонаси, жумладан, беш юздан ортиқ меҳмонхона, сайёҳлик базалари ва кемпинглар, қарийб уч юзта сайёҳлик компанияси фаолият кўрсатмоқда.

Бу борадаги салоҳиятини чет элларда омаллаштириш, юртимизга сайёҳларни янада кўпроқ жалб қилиш мақсадида мамлакатимиз сайёҳлик ташкилотлари Мадрид, Рига, Берлин, Париж, Токио ва Лондонда ўтказилаётган йирик халқаро сайёҳлик кўргазмаларида мунтазам иштирок этмоқда. Мамлакатимизнинг барча ҳудудларида сайёҳликни ривожлантиришга доир манзилли дастурлар, экотуризм, альпинизм, отда, туяда, автомобилда саёҳат қилиш, off-road сайёҳатлари, балиқ ови, рафтинг, геотуризм, маданий-маърифий туризм каби янги сайёҳлик дастурлари амалга оширилмоқда.

Сайёҳлик соҳасининг ҳуқуқий асослари ҳам изчил такомиллаштириб боришмоқда. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 10 октябрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини янада қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори туризм ва туристик инфрату-

зилмани ривожлантиришни янада қўллаб-қувватлаш, миллий туристик хизматлари халқаро сайёҳлик бозорларида фаол қиритишга хизмат қилаётган.

Мутахассислар фикрича, мамлакатнинг туристик имкониятларини рўйбга чиқаришда ички туризмни ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга. Зеро, ҳар қандай янги туристик маҳсулотга, аввало, маҳаллий сайёҳларда қизиқиш уйғотиб, сўнгра уни хорижий сайёҳларга тақдим этиш юксак самаралар беради.

Мамлакатимизда янги туристик маршрутлари ишлаб чиқиш, тарихий-археологик ёнлар барпо этиш, қишлоқ жойларда туризм ва туристик хизматлари ривожлантириш, автомагистрал йўللари, сервис хизмати кўрсатиш мажмуаларини барпо этиш борасида амалга оширилаётган изчил ишлар юрдошларимизнинг мамлакатимиз бўйлаб саёҳат қилиши учун қулай шароит яратиш имконини бermoқда.

Тошкент, Самарқанд, Бухоро ва Хива шаҳарларидаги туризм йўналишидаги касб-хуна қоллежлари, Тошкент давлат иқтисодиёт университети, Самарқанд иқтисодиёт ва сервис ҳамда Тошкентдаги Сингапур менежментини ривожлантириш институтларида сайёҳлик маркетинги ва менежменти, хизмат кўрсатиш, халқаро туризм, меҳмонхона хўжалиги ва ресторан иши йўналишлари бўйича малакали мутахассислар тайёрланмоқда.

Ўзбекистон билан Жаҳон сайёҳлик ташкилоти ўртасидаги алоқалар изчил тараққий этмоқда. Жорий йилнинг май ойида Жаҳон сайёҳлик ташкилоти Ижроия кенгашининг Белград шаҳрида (Сербия) бўлиб ўтган 95-сессиясида "Ўзбектуризм" миллий компаниясининг таркибий бўлинимаси — "Буюк ипак йўли" реклам агентлиги" давлат унитар корхонаси ЮНВТОга аъзо бўлгани ўзаро фаол ҳамкорлигининг амалдаги яна бир ифодасидир. Ўзбекистондаги тарихий-маданий меросни хорижда ҳам кенг омаллаштириш, шунингдек, туризм саноатини ривожлантириш мақсадида ЮНВТО Ижроия кенгашининг 99-сессиясини 2014 йилнинг октябр ойида Самарқандда ўтказиш ҳақида қарор қабул қилинди.

Ўзбекистонда ЮНВТО билан ҳамкорликда халқаро сайёҳлик ярмаркалари, анжуманлар ва семинарлар мунтазам ўтказиб келинмоқда. Аънаная "Ипак йўлидаги туризм" Тошкент халқаро сайёҳлик ярмаркаси шулар жумласидандир.

Бу йил ўн тўққизинчи бор ўтказилаётган ушбу ярмарка жаҳон жамоатчилигини мамлакатимизнинг сайёҳлик борасидаги улкан салоҳияти билан кенг таништириш ва хорижнинг сайёҳлик компаниялари билан ҳамкорликни кенгайтириш ва мустақамлашга хизмат қилади.

Жаҳонда барча турдаги сайёҳлик хизмати кўрсатадиган

компанияларни бирлаштирадиган мазкур ихтисослаштирилган кўргазма Марказий Осиё минтақасидаги энг кўп иштирокчи қатнашадиган ярмаркадир. Мамлакатимиз ва чет эл сайёҳлик бизнеси мутахассислари учун мўлжалланган бу тадбир иштирокчиларга Ўзбекистоннинг туризм салоҳияти билан танишиш, юртимизда сайёҳлик бизнесини янада ривожлантиришда муҳим омил бўлмоқда.

Ярмаркада бу йил Ўзбекистон, Хитой, Швейцария, Франция, Озарбойжон, Ҳиндистон, Малайзия, Бирлашган Араб Амирликлари, Таиланд, Сингапур, Руминия, Чехия, Исроил, Италия, Эрон, Туркия, Туркменистон, Қозоғистон каби дунёнинг қирқдан ортиқ мамлакатидан етти юздан ортиқ фирма ва компания вакиллари иштирок этмоқда.

— Ҳар галгидек бу йил ҳам ушбу ярмаркада Ҳиндистоннинг бир неча сайёҳлик компаниялари ўз хизмат турлари билан иштирок этмоқда, — дейди Ҳиндистон сайёҳлик ва зирғили вакили Рамкумар Вижая. — Мазкур ярмарка сайёҳлик соҳасидаги ҳамкорлик истиқболларини янада кенгайтириш, ўз имкониятларимизни намойиш этиш, соҳа мутахассислари билан ўзаро фикр ва таъбири алмашиш имконини бераётган. Ўзбекистон улкан сайёҳлик салоҳиятига эга. Ўзбекистондаги мустақам тинчлик ва оқойишталик, хушманзара ва фусункор табиат, илиқ ва дўстона муҳит, гўзал ўзбекона меҳмондўстлик каби кўплаб омиллар Ҳиндистондан сайёҳларни тобора кўпроқ жалб этмоқда. Ярмарка доирасида Ўзбекистоннинг кўплаб сайёҳлик фирма ва компаниялари иштирокида ушбу йўналишда ўзаро ҳамкорлик алоқаларини янада кенгайтириш ва мустақамлаш юзасидан музокара ўтказиди.

Тошкент халқаро сайёҳлик ярмаркаси сайёҳлик саноатининг барча замонвий йўналишларини ўзида мўжассам этган. Унда сайёҳлик бозорининг барча тузилмалари — туроператорлар, турагентлар, йирик тармоқли меҳмонхона мажмуалари ҳамда хусусий отеллар, санаторийлар, курортлар, автотранспорт компаниялари, авиаташувчилар, глобал буюртма тизимлари, туризм бизнес ва бошқа сайёҳлик хизматларининг дастурий таъминотчилари, музейлар ҳамда маданий ҳордиқ қираиш ва дам олиш саноати корхоналарининг хизматлари, соҳага оид замонвий технологиялар тақлиф этилмоқда. Ярмаркада бизнес, экологик, спорт ва маърифий саёҳат, экскурсия, круиз, меҳмонхона ва ресторан сервиси, соҳага доир кўчмас мулк ва сугурта, соғломлаштириш каби йўналишларга оид бўлимлар иш олиб бормоқда.

Ярмаркадан ўрин олган "Ўзбекистон бўйлаб саёҳат миллий павильони"да мамлакатимизнинг барча ҳудудларидан ўнлаб сайёҳлик фирма ва компаниялари иштирок этмоқда. Экспозициядан Ўзбекистоннинг ҳудудий маъмуриятла-

ри ва сайёҳлик компаниялари билан бир қаторда ўқув ва соғломлаштириш марказлари, театрлар, музейлар, сайёҳлик агентликлари, "Ўзбектуризм" миллий компаниясининг ҳудудий бўлимлари, Хусусий сайёҳлик ташкилотлари уюшмаси ҳам ўрин олган.

— Ўзбекистон сайёҳлик бозори биз учун гоят истиқболли, — дейди Малайзиянинг "Holiday Villa" компанияси бош менежери ўринбосари Эделина Мухаммад Тамрин. — Малайзиядан Ўзбекистонга саёҳат қилаётганлар сафи тобора кенгайиб бормоқда. Ўзбекистондан Малайзияга тўғридан-тўғри авиакатнов йўлга қўйилгани сайёҳлик борасидаги имкониятларимизни янада кенгайтиришга ва икки томонлама сайёҳлик оқимининг кўпайишига хизмат қилмоқда. Ўзбекистондаги тинч ва осуда, фаровон ҳаётга ҳавас қилса арзийди.

Хорижнинг нуфузли халқаро сайёҳлик фирмалари, миллий сайёҳлик компаниялари, меҳмонхона ва ресторанлар каби кўплаб ташкилотлар вакиллари мамлакатимизнинг сайёҳлик салоҳияти ва тақлиф этилаётган хизматлар, мафтунок табиат, тарихий обидаларимиз ва халқимизнинг ноёб кадрлярига акс этган экспонатлар, халқ хунарандлик буюмлари, фотозспозициялар, экотуризм ва спорт туризми, авиатранспорт, меҳмонхона, сугурта ва банк хизматлари, миллий ва ҳудудий сайёҳлик ташкилотлари, сайёҳлик операторлари ва агентлари фаолиятига оид кўплаб маълумот ва адабиётлар билан танишиш имкониятига эга. "Туризм соҳасида ахборот технологиялари", "Меҳмонхона ва жойлашув объектлари", "Транспорт хизматлари", "Сугурта хизматлари", "Гастрономик туризм" бўлимлари ишлаб турибди. Ўзбекистон санаторий ва шифохоналари эса алоҳида стенда тақдим этилган.

Миллий павильонда ярмаркага таширф буюрувчилар Ўзбекистоннинг иқтисодий ва сармовий салоҳияти билан ҳам танишиши мумкин. Ярмарка доирасида ташкил этилган "Миллий таомлар фестивали", "Шаҳр бозори" экспозицияларида иштирокчиларга ўзбек миллий таомлари ҳамда саховатли заминимизда етиштирилган сархил мева ва сабзавотлар билан танишиш, миллий пазандалигимизга оид маълумотларга эга бўлиш имконияти яратилган. Анжуман қатнашчилари "Хунарандлар шаҳри" бўлимида намойишга қўйилган маҳоратли усталар томонидан нозик дид билан ишланган миллий хунарандлик буюмларини катта қизиқиш билан томоша қилаётган.

— Компаниямиз Сурхондарёнинг гўзал масканларига саёҳат уюштириш билан шугулланади, — дейди "Surkhantourism" масъулияти чекланган ҳамияти директори Зафар Намозов. — Вилоятимизга келаётган хорижий сайёҳлар сафи йил сайин кенгайиб бораётган. Сурхондарёда нафақат халқаро туризм, бал-

ки ички туризм ҳам жадал ривожланмоқда. Компаниямиз сайёҳлар учун барча турдаги сайёҳлик хизматларини амалга ошириш имкониятига эга. Ярмарканинг биринчи иш кунинда турли компаниялар билан йигирмадан ортиқ битим имзолашга муваффақ бўлдик.

«Тошкент халқаро сайёҳлик ярмаркаси — 2013» экспозицияси стендларининг махсус бўлими таълим туризмига бағишланган. Унда мамлакатимизнинг ушбу соҳада кадрлар тайёрлаётган олий, ўрта махсус, касб-хуна қўв муасссалари — Тошкент давлат иқтисодиёт университети, Сингапур менежментини ривожлантириш институти, пойтахтимиздаги касб-хуна қоллежлари, "Ўзбектуризм" миллий компаниясининг ўқув маркази тақдим этилган.

Ўзбекистонлик ва хорижлик санъаткорлар томонидан намойиш этилаётган концерт дастурлари, ўзбек миллий либослари тақдимоти ҳам меҳмонларда катта қизиқиш уйғотмоқда.

Тошкент халқаро сайёҳлик ярмаркаси доирасида энг яхши сайёҳлик йўналиши тақдимоти, компания ва меҳмонхона тақдимоти, энг яхши стенд, тематик бўлим ва туристик имкониятлар каби йўналишларда танлов бўлиб ўтади.

Уч кун давом этадиган ушбу ярмарка бу гал ҳам жаҳондаги етакчи экспертларга таъриб алмашиш, долзарб сайёҳлик муаммолари ва нарх сиёсатини муҳокама қилиш, янги имкониятларни намойиш этиш имконини беради. Тадбир доирасида мамлакатимизга сайёҳларни янада кенгроқ жалб қилиш борасида чет эллик ҳамкорлар ва мутахассислар билан ўзаро фикр алмашиш, ҳамкорликка оид қатор битимлар имзоланиши кутилмоқда.

Шу кун ярмарка доирасида "Иқтисодиётни модернизация қилиш шароитида сайёҳлик инфратузилмасини ривожлантириш ва экотуризмнинг ролини ошириш" мавзусида халқаро илмий-амалий конференция бўлиб ўтди. "Ўзбектуризм" миллий компанияси ва Тошкент давлат иқтисодиёт университети ҳамкорлигида ташкил этилган мазкур тадбирда мамлакатимизда экологик туризмни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилаётгани, юртимизнинг экосайёҳлик салоҳияти тобора юксалиб бораётгани, бу борадаги ташкилий-ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий масалалар янада такомиллаштирилаётгани алоҳида таъкидланди.

Конференцияда Ўзбекистонда туризм, хусусан, экологик сайёҳликни изчил ривожлантириш, шу мақсадда экотизм барқарорлигини таъминлаш, табиатдан фойдаланишнинг иқтисодий механизмининг такомиллаштириш, атроф-муҳитга инсон омилларининг салбий таъсирига қайитириш, чиқиндиларни зарарсизлантиришга оид масалалар муҳокама қилинди.

Ирода УМАРОВА,
ЎЗА мухбири

БИРГАЛИКДАГИ ҲАРАКАТ

Ўқувчини ҳам, ўқитувчини ҳам фаоллаштиради

Бугунги кун ўқитувчиси доимо ўз устида ишлаши, изланиш ва ўрганишдан тўхтамаслиги лозим. Акс ҳолда, шогирдлар олдида уялиб қолиши мумкин. Чунки ўқувчиларнинг янги билимларни эгаллашга иштиёқи кун сайин ортиб бормоқда. Бу талабни қондириш эса педагогнинг билими ва маҳоратига боғлиқ. Шу маънода илғор педагогик технологиялар, инновацион усуллар, интерактив методлардан фойдаланган ҳолда дарсни ташкил этиш давр тақозосига айланади. Ҳозир кўпгина методик инновациола таълимнинг интерактив методлари билан боғлиқ бўлмоқда.

Интерфаол методлар таълим жараёнининг олдиндан белгиланган аниқ мақсади бўлишини, қисмларга ажратилишини тақозо этади. Шундай мақсадлардан бири — таълим муҳитининг

қулай ва қизиқарли бўлишини таъминлашдир. Бунда ўқувчи дарсда тўла ўзлаштириш имконияти борлигини ҳамда мазкур масалани ишлашга интеллектуал салоҳияти етарли эканини ҳис қилиши алоҳида аҳамиятга эга. Шундай психологик климат таълим жараёни сермаҳсул фаолиятга айланади. Ўқувчиларнинг барчаси билиш жараёнида фаол қатнашади. Улар ўзлари билган, эсланган, ўйлаган маълумотларига таянишлари, фойдаланишлари мумкинлигини тушунадилар. Биргаликдаги ақлий билиш, изланиш жараёнида ҳар бир ўқувчи шахсан иштирок этиб, ҳиссасини қўшади. Қолаверса, билимлари, қарашлари,

ғоялари, нуқтаи назарлари фаолият кўрсатиш усуллари билан ўқувчилар ўзаро фикр, таъриба алмашади.

Дарсдаги интерфаол фаолият 5та асосий элемент — ижобий-самимий ўзаро боғлиқлик, гуруҳда шахсий масъулият, бир-бирига таъсир этувчи ўзаро фаолият, ҳамкорликда ва гуруҳда ишлашдан ташкил топади.

Бу метод кимнингдир фикри ё қарашини бошқаларникидан устун қўйишни таъкидлайди. Ўқитувчи ҳар бир ўқувчининг ўз қарашини, фикри, ҳулосаси борлигини ҳисобга олиши, ҳурмат қилиши зарур.

Таълим жараёнида ўқувчилар танқидий фикрлашга, мураккаб масалаларни, ҳолатларни таҳлил қилиш,

маълумотларга таяниш орқали муқобил фикр устида мулоҳаза юритиш, ҳулоса чиқариш, мунозараларда фаол қатнашиш ва мулоқотга киришишни ўрганадилар. Бунинг учун дарсда ўқувчилар билан яққа тартибда, гуруҳ бўлиб ва жуфтлиқда ишлаш, режа тузиш, ролли ўйинларда, кичик сахна ижроларида иштирок этиш, ижодий ишлардан фойдаланиш кабилар уюштирилади. Методнинг афзаллиги — дарсда ўқувчилар нафақат ғоялар, қарашлар ва берилган баҳолашга ўз фикрини билдирадилар, балки имкониятларидан тўла фойдаланишни ўрганадилар. Гуруҳнинг интеллектуал кучи бир ўқувчининг интеллектуал кучи миқ-

доридан доимо юқори бўлади. Синфда шериклик муҳити яратилади. Бу метод яхши дарс ўтишининг тайёр рецепти бўлмасдан, ўқитувчи ва ўқувчиларни ижодий ҳаммуаллифликда ишлашга ўргатади. Натижада ўқувчи ҳаётнинг, ишлаб чиқаришнинг ҳар қандай ўзгаришларига қараб ўзининг стандарт бўлмаган ҳулоса ва қарорларини ишлаб чиқиш, қабул қилиш малакасини эгаллайди.

Ўқитувчи эса дарс мавзусига ўқувчиларни қизиқтира олади, ўқув материаллари ўзлаштирилишига эришади, таҳлилий фикрлашни ривожлантиради, алоқа ўрнатиш, мулоқотга киришиш малакасини шакллантиради, барча ўқувчиларнинг фаол бўлиши учун шароит яратди.

З.ХАЙДАРОВА,
Наманган ВПҚҚТМОИ
Ўқитувчиси

(Davomi. Boshi o'tgan sonda.)

Javob

33. Gaz holatida bo'lgan modda molekullari (atomlari) qanday harakatda bo'ladi?

- A) tartibits ilgari lanma.
B) aylanma.
D) tebranma.
E) aylanma va tebranma.

34. 15 m/s necha km/soatga teng?

- A) 36. B) 15.
D) 30. E) 54.

35. Shayinli tarozida jismning qaysi parametri o'chanadi?

- A) vazni. B) og'irligi.
D) massasi. E) zichligi.

36. 2,7 kg ni milligrammlarda ifodalang?

- A) 2700. B) 2700000.
D) 27000. E) 270000.

41. 563 N kuchni mN.larda ifodalang.

Javob

42. 150 mg necha kg.ga teng?

Javob

43. Massasi 250 g bo'lgan yuk dinamometr ga osilsa, dinamometr qanday kuchni ko'rsatadi?

Javob

44. Og'irlik kuchi 450 N bo'lgan bolaning massasi qanchaga teng?

$g = 10 \frac{H}{KT}$

TEST

TOPSHIRIQLARI

fizika fanidan 6-sinfda birinchi chorakni yakunlash bo'yicha tavsiya etiladi

37. Dinamometr ga 400 gramm yuk osilganda 5 mm.ga uzaydi. Unga 2,56 kilogramm massali yuk osilganda necha mm.ga uzayadi?

- A) 16. B) 32.
D) 8. E) 24.

38. Uchta (1, 2, 3) dinamometr parallel ulanib shtativga osildi. Dinamometrlarning oxiri birlashtirilib unga og'irligi 3 N jism osilsa, ularning ko'rsatishi qanday bo'ladi?

A) Har birining ko'rsatishi 1 N ga teng bo'ladi.
B) Har birining ko'rsatishi 3 N ga teng bo'ladi.
D) 1,3-dinamometr ko'rsatishi 2 N, 2-dinamometrniki 1 ga teng bo'ladi.
E) Javob dinamometrlarga qo'yilgan prujinalarga bog'liq.

39. Dinamometr prujinasining uzunligi 13 sm.ga teng. Unga 200 g yuk osilganda 8 mm.ga uzaydi. Dinamometr ga 1,2 kg yuk qo'yilsa, prujinaning uzunligi qanchaga teng bo'ladi?

- A) 26,7 sm. B) 15,4 sm.
D) 17,8 sm. E) 26,2 sm.

40. Jism tekis harakati davomida aynan bir xil masofani v tezlik bilan, so'ngra 2 v tezlik bilan o'tdi. Bunda shu yo'llarni bosib o'tish uchun ketgan vaqtlar qanday munosabatda bo'ladi?

Javob

45. Modda massaga, hajmga ega. U qanday holatda?

Javob

46. Oltinning zichligi 19,3 sm³ ga teng. 10 sm³ oltinning massasi qanchaga teng?

Javob

47. Shayinli tarozida qo'lida og'ir yuki bo'lgan odam turibdi. Agar odam yukni yuqoriga tez ko'tarsa, tarozining ko'rsatishi qanday o'zgaradi?

Javob

48. Uzunligi 9 m bo'lgan ingichka ip boshidan jo'nagan chumoli ip oxiriga kelguncha 5 daqiqa o'tdi. Chumolining tezligini toping(sm/s).

Javob

Narziqul TURDIYEV,
fizika-matematika fanlari
nomzodi, dotsent, O'zbekiston
Respublikasida xizmat ko'rsatgan
xalq ta'limi xodimi

MOVING AND
THEMATIC EXERCISES

harakatli va mavzuviy mashqlar

Darsni boshlash yoki yakunlashda, uy vazifasini tekshirish, yangi mavzuni mustahkamlashda o'quvchilarning yoshi va psixofiziologik holatini inobatga olgan holda munosib o'lini turini tanlay bilish maqsadga muvofiq.

Masalan, **Moving games** – harakatli o'yinlar orqali o'rganilgan so'zlar takrorlab olinadi. So'zlar o'quvchilarning yodida qay darajada saqlanganini tekshirish maqsadida ular doira hosil qilishadi. Bir ishtirokchi o'tgan darsda o'tilgan so'z qatnashgan gapni aytib ko'ptokni sherigiga uzatadi. O'quvchilar so'zlarni to'g'ri talaffuz qilishi, tarjimasini bilishi va, o'z navbatida, berilgan savolga javob qaytarishi kerak. Misol uchun,

- What is your name?
— My name is Aziz.
— How old are you?

a cow

a rabbit

a tiger

- I'm seven.
— Where do you live?
— I live in Tashkent.

«The chain game» — «Zanjir» mashqi ham harakatli o'yinlar sirasiga kiradi. Bir-birlarining qo'llarini ushlagan o'quvchilar chap qo'lidan o'ng qo'lga so'zni oshiradi. Bu o'yin 1dan—10gacha sanash, ranglarni aytish, alifboni takrorlashda qo'l keladi. Ushbu takrorlash usuli orqali o'quvchi so'zlarni qaytaradi va yodda saqlashi oson bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun mashg'ulotning har 20—25 daqiqasidan so'ng 2-3 daqiqalik dam olish mashqi tavsiya etiladi. Ushbu «Relaxing time»da o'quvchilar o'rinlaridan turishadi va qo'llar tepaga, pastga tushirilib, turli harakatlarni bajariladi:

- Stand up — Hands up.
Clap, clap — step, step.
Hands down and sit down.

Bunday dam olish vaqtlarida qisqa musiqa tinglash yoki ashula kuylash bolalarning kayfiyatini ko'tarib, charchab qolmasligini ta'minlaydi.

«Matching game» — «Juftini toping». Bu mashq o'g'il-qizlarning

mantiqiy fikrlashini o'stirishga ko'mak beradi. Masalan, mavzuga oid rasmlar doskaga joylashtiriladi va so'zlar yoziladi. O'quvchilar rasimga mos so'zni topishi kerak.

Dars mobaynida foydalaniladigan o'yinlar ko'proq rasmlar yoki o'yinchoqlar yordamida bajariladi, mashg'ulot qiziqarli o'tadi. Doskaga mavzuga oid rasmlar joylashtirilib, bitta rasm yashiriladi. O'quvchilar ana shu rasmning nomini topishi kerak. So'zni to'g'ri aytgan o'quvchi keyingi rasmni o'zi yashiradi. Bu o'yin kompyuter yoki texnik vositalar orqali tashkil etilishi ham bo'ladi. Masalan, monitorda rasmlar ko'rsatiladi. O'quvchilardan so'zlarni takrorlab, qaysi mavzuga oidligini aniqlashi so'raladi. Ba'zida o'qituvchi o'yin shartini o'zgartirib, monitorda o'tilgan mavzularning to'rt xil turini aralashtirib

ko'rsatishi mumkin. Keyin ikki guruhga bo'lingan bolalarga bitta mavzu nomi yozilgan varaq beriladi. Har bir guruh so'zlarning umumiy tipini yozishi kerak. Ikki-uch daqiqadan so'ng javoblar monitorda ko'rsatilganda guruh qatnashchilari javoblarni solishtirib, bilimni mustaqil ravishda tekshirib ko'rishadi.

Dars yakunida so'zlarni mustahkamlash va takrorlash maqsadida «A magic box» — «Sirli quticha» o'yini tavsiya etiladi. Birinchi qutichaga o'tilgan barcha so'zlar qog'ozchaga yozib joylashtirilgach, har bir o'quvchi qutidan so'zni olib o'qiydi va tarjima qiladi. Shu tariqa o'zining so'z boyligini sinab ko'radi.

Darsda qo'llaniladigan har bir mantiqiy, harakatli va mavzuviy o'yinlar pedagogdan mehnat va izlanish talab etyadi. Muhimi, bunday sa'y-harakat beiz ketmaydi: o'quvchilarning zehni va aqli bo'lishiga ko'maklashadi.

Liliya XOJAKELDIYEVA,
Xalq ta'limi vazirligi tasarrufidagi
xorijiy tillarga ixtisoslashtirilgan
davlat umumta'lim maktabining ingliz
tili o'qituvchisi

Термиз туманидаги Лимонзор қишлоғида намунавий лойиҳалар асосида янгидан барпо этилган турар жой бинолари, касб-хунар коллежи, банк филиали, новвой-хона, савдо дўкони, маиший хизмат кўрсатиш шохб-чаларини кўриб юртимиздаги замонавий қишлоқлар қиёфаси кўз олдингизда гавдаланади. Шундай обод мас-каннинг марказида янгидан қурилган 34-умумтаълим мактаби биноси узукка кўз кўйгандек ярашиб турибди. Муассаса «Энг обод таълим муассасаси» кўрик-танло-вининг вилоят босқичида 3-ўринга лойиқ кўрилгани бе-жиз эмас.

Бу ерда шаклга яраша мазмун яратишга интила-ётган 24 нафар ўқитувчи ва 232 нафар ўқувчига тажрибали раҳбар Мало-хат Холлиева бош-қош. Мактаб муҳити ҳам ат-рофдаги гулзорлар мисол соф, мусаффо. Фарзанд-лар тақдирига оид ҳар бир масала ҳамжиҳатлик-да ҳал этилиб, ислохотлар амалда ўз мевасини бер-моқда. Жумладан, 34-умумтаълим мактаби ўқувчиларга Президенти-мизнинг «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори асосида хорижий тилларни ўргатиш бўйи-ча вилоятда таянч мактаб ҳисобланади.

— Ўтган йили Прези-дентимиз қарорининг мазмун-моҳияти, ундан келиб чиқадиган вазифа-лар вилоятимизда халқ таълими ходимлари томо-нидан пухта ўрганилиб, янги ўқув дастурлари ва дарсликлар асосида маш-ғулотларни самарали ташкил этиш масаласи чуқур муҳокама этилди, — дейди Малохат Холли-ева. — Унга кўра, макта-бимиз хорижий тилларни ўқитиш бўйича таянч

мактабга айлантирилди. Фан хоналарини замона-вий тарзда жиҳозладик. Инглиз тили фани ўқи-

оналарнинг ҳам кўмаги зарур. Мана, янгича ёнда-шув асосида қуйи синф-ларданоқ болаларга чет тилларини ўргатишга ки-ришганимизга ҳам бир ойдан кўпроқ вақт ўтди. Ўқувчиларнинг ўзлашти-риш кўрсаткичи жуда яхши.

Чет тилларни ўрганиш хонасида стендлар, мультимедиа воситалари, кўргазмалар қуруллар, тарқатма материаллар, телевизор, компьютер, ДВД плеер ва зарур ўйин-чоқлар етарли. Ўйин ва

га, суҳбатлашишга, савол-жавоб ўтказишга ҳаракат қилишади. Фойедаги до-имий янгиланиб турила-диган кўчма стенддан те-стлар, лугатлар, суратлар, ҳаракатли ўйинлар, қизи-қарли топишмоқлар жой олган. Муҳим қўлланма ва ўқув адабиётлари му-ҳайё. Тил ўрганишни хоҳловчи педагоглар се-шанба ва шанба, 1—4-синф ўқувчилари чор-шанба, 5—9-синф ўқув-чилари пайшанба ва жума кунлари чет тиллар тўта-рагида инглиз тили фани

Jarayon

дастурнинг ўзига хосли-гидир.

Ўйин ва бошқа қизиқ-тирувчи услубларга тая-нилган машғулотлар жажжи ўғил-қизлар қал-бида катта таассурот қол-дираётгани ота-оналар-нинг гап-сўзларидан ҳам маълум.

— Бирор чет тилини пухта эгалламаганим учун ҳалигача афсус қиламан. Ўғлимнинг 1-синфга қадам қўйиб, инглиз тилини ўрганаётганидан бениҳоя хурсандман, — дейди Саидрасулнинг отаси Камолиддин Теми-ров. — Дарсликда барча машқлар содда ва тушу-нарли баён этилган, ҳатто биз ота-оналар учун ҳам зарур кўрсатмалар берил-ган. Ўғлимиз пухта билим олиб, келажақда хориж-даги тенгдошларидан қолишмайдиган етук му-тахассис бўлиб етишиши, бизнинг орзуларимиз ҳам унинг тақдирда ушали-шини хоҳлаб, уй вазифа-ларини бажаришига кўмаклашаямиз. Нати-жада билим олишга, ху-сусан, чет тили дарслари-га иштиёқи кундан-кун ортиб бораёпти.

Айни пайтда вилоят-нинг барча мактаблари-дан мутахассислар келиб, муассасада тўпланган ил-гор тажрибалар билан та-нишмоқда. Айниқса, хо-рижий тилларни чуқур ўргатишга оид ташаббус-лар бошқа мактабларда ҳам чет тили таълими си-фатини оширишга хизмат қилаёпти.

Норкуват Тўраев,
«Ma'rifat» муҳбири

ТАЯНЧ МАКТАБ ТАЖРИБАСИ

хорижий тилларни чуқур ўргатишда
бошқаларга ибрат бўлмоқда

тувчиси Дилбаҳор Тоҳи-рова ва немис тили фани муаллимаси Гулшан Ра-жабова ёзги таътил дав-рида ВПКҚТМОИда ма-лака ошириш курсида би-лимларини бойитиб ке-лишди. Шундан сўнг ма-ҳалла фуқаролар йиғини раиси Дилором Турсуно-ва, мактаб ота-оналар қўмитаси раиси Жамила Нормўминова кўмагида 1—5-синф ўқувчилари-нинг ота-оналарини тўплаб, қарорнинг маз-мун-моҳияти билан та-ништирдик. Чунки бола-лар чет тилларни мукам-ал эгаллаши учун фақат мактабдаги машғулотлар-нинг ўзи кифоя эмас, ота-

оғзаки нутқ тарзидаги машғулотлар асносида ўғил-қизлар қисқа муд-датда инглизча саломла-шиш, ўйинчоқлар, ҳай-вонлар, паррандалар, фасслар номини айтиш-ни ўрганиб олишган. Уларнинг юз-кўзидаги қизиқувчанлик, раёт-шижоатни кўриб, дили-миз яйради.

Муассасада чет тилини ўрганиш бўйича ўзига хос муҳит яратишга ҳаракат қилинмоқда. Хусусан, ҳафтанинг ҳар чоршан-баси инглиз тилида сўзла-шиш кунли сифатида бел-гиланган. Ўқувчию ўқитувчилар шу кунли ин-глиз тилида саломлашиш-

ўқитувчиси Дилбаҳор То-хировадан қўшимча сабоқ олмақда.

— Компетенциявий ёндашув асосида ишлаб чиқилган янги ўқув дас-тури ва дарсликда берил-ган мавзуларни ўқувчи-лар катта қизиқиш билан ўзлаштирмоқда, — дейди Дилбаҳор Тоҳирова. — Замонавий педагогик ва ахборот-коммуникация технологиялари эса сама-радорликни янада ошира-япти. Грамматика ва қоидаларни эмас, балки 1-синф ўқувчиларининг ёшига, имкониятига мос равишда оғзаки нутқни ривожлантиришга катта эътибор қаратилгани

O'YNAB, SO'ZLAB O'RGANAMIZ!

MENING SHAHRIM

My city — mening shahrim,
Ko'rsam, ochilar bahrim.
Unda ko'p **road** — yo'llar,
Tree — daraxt, **flowers** — gullar.
U ko'hna — **old**, **young** — yosh,
Toshkentim — sharqda quyosh.
Markazda rostlaydi qad
Haykal — **monument** baland.
Unda qurilgan yana
Library — kutubxona.
Theatre — teatrlar ko'p,
Har qadamda do'kon — **shop**.
Ko'p **hotel** — mehmonxona,
Hospital — shifoxona.
Yana so'rarsiz nima?
Kinoteatr — **cinema**.

May siti

Roud
Tri, flaus
Old, yang

Monyument

Laybrari
Siete
Shop
Hotel
Hospital

Sinema

Qo'yiladi ko'p kino,
Qad rostlar **building** — bino.
Keng, ravon ko'chalar — **streets**,
Bozorlar — **bazaar**, **market**.
Pharmacy — dorixona,
Post office — pochta mana.
Bog'chalar — **kinder garden**,
Yana neni ayta men.
School — maktab qator-qator,
Traffic lights — svetofor.
Toshkent **beautiful** — go'zal,
Friendship — do'stlikda azal.
Hamma **example** — ibrat,
Saxiylik unga odat.

Bilding
Strits
Bazaar, maket
Famasi
Post ofis
Kindegaden
Skul
Traffik layt
Byutiful
Frendship
Ekzaml

(Davomi bor.)

Kavsar TURDIYEVA

Фарида ҳамёнидан пул камайиб қолганини сезди. Уйидагилардан сўраса, ҳамма «Билмайман», деб елка қисди. Ким олиши мумкин? Қиз 5 ёш, ҳали боғчага боради, пул ўғирлашга ақли етмайди. Ўғли Бахромни? Йўғ-е. Унга ҳар кун пулни тушлиги учун отаси пул бериб туради-ку?! Бу нохуш ҳодиса Фаридани хавотирга солди. Зеро, ўғрилиқнинг катта-кичиги бўлмайди. Шу ўй билан у ҳеч кимга сездирмай пулларини кўзга кўринадиган жойга қўйиб, кузатувни бошлади...

Хуллас, айбдор ўғли Бахром бўлиб чиқди. Ота-она оғохлантиришига қарамай, бу ҳол яна такрорланди. Ҳақиқат ойдинлашгач, Фарида муаммони бартараф этиш учун ҳам дугона, ҳам мутахассис сифатида менга мурожаат қилди.

Ҳа, одамни ўйлантириб қўядиган вазият. Дугонанинг яшаш шартининг таҳлил қилиб кўрадиган бўлсам, ўзига тўқ, турмуш ўртоғининг топиш-тутиши яхши. Фарзандлари учун жуда «қуйди-пишди» аёл. Уларни ҳеч нарсага зориктирмайди, сўраган нарсасини имконият даражасида олиб беради. Хўш, унда бу муаммо қандай юзга келди?

Илмий нуқтаи назар

Болалар ўғрилиги кам учрайдиган ҳолат эмас. Ҳар бир бола қачондир бировнинг нарсасини сўрамасдан олади. Бу ҳолатнинг рўй бериши ота-онанинг болага муносабатига боғлиқ. Лекин ҳар қандай вазиятда ҳам ўғрилиқнинг келиб чиқиш сабабини таҳлил қилиш керак. Чунки ҳар бир ёш гуруҳида сабаблар турлича бўлиши мумкин.

2—4 ёшли гўдакни ўғри деб ҳисоблаш ҳеч қимнинг ҳаёлига келмайди. Бу ёшда “меники”, “бировники” деган тушунча ҳали тўлиқ шаклланмаган бўлади. 4—6 ёш болада ахлоқий одатлар қисман шаклланган бўлиб, бу одатлар ҳали бола онгига мустаҳкам ўрнашмайди. Бу ёшда “меники”, “меники эмас” тушунчалари шахсий жой, ўзига қарашли нарсалар билан боғлиқ ҳолда тасаввур қилинади.

Боланинг жамиятдаги ички қабул қилинган меъёрларга ихтиёрий риоя этиши одатда 6-7 ёшда шакллана бошлайди. Лекин айрим болалар бунга қийнашмайди. Одатда бундай болалар табиатан жуда ҳаракатчан ва таъсирчан бўлгани боис дарсда ўқитувчини тинглашга ҳам сабр-тоқати етмайди. Бундай таъсирчанликнинг сабаби темпераментнинг ўзига хос кўриниши, қандайдир психологик жароҳат (ота-оналарнинг ажралиши, бошқа жойга кўчиш, бегона мактабга бориш) оқибатида вақти-вақти билан намоён бўлувчи асабий ҳолатлар ёки жиддий психологик касалликлар (масалан, олигофрения ва ҳоказо) бўлиши мумкин.

8—11 ёшдаги болаларнинг ўғрилиқ содир этишига сабаб ўзининг “Хоҳлайман!” деган истакига қарага кескин равишда “йўқ” дея жавоб бера олмамлигидир. Бундай болалар қилмиши учун уят ҳиссини туйсалар ҳам, яхши кўрган буюмлари олдида ўзларини идора қила олмай қоладилар. Ўсмир учун (12—15 ёш) ўғрилиқ бу — англанган қадам, аниқроғи зарари одат ҳисобланади.

Психолог Э.Давидовнинг талқинича, ўғрилиқ боланинг ҳаётида жароҳат етказадиган ҳолатларга берган “жавоб”идир. М.Кравцева эса оила, қариндошлар орасидаги эмоционал совуқ муҳит бола руҳиятига салбий таъсир этиб, соғлом қарашларини издан чиқаришини айтади. Бола оиласида уни ёқтирмасликларини сезиши, ёшлигида ота-онасининг ажримини бошидан кечирган бўлиши ёки ота-она ўртасидаги муносабатлар сакланиб қолган бўлса ҳам, улар ўртасидаги беихтиёрлик гувоҳ бўлиши мумкин. Ота-она ўртасида дарз кетган муносабатни тиклашга уриниш кўпинча болани ўғрилиқка тайёрлайди.

Баъзан шунчаки яқин кишилар эътиборини жалб қилиш иштиёқи

болани ўғрилиқка ундайди. Бу, эҳтимол, ота-онанинг фақат ўз ишлари билан қатъиб қолган ёки оилага янги меҳмон — қақалоқ ташриф буюргани билан боғлиқ бўлиши мумкин. Бола ўзини ёлғиз ҳис қилади, назарида ота-онаси уни ёқтирмаётгандек туюлади. Ана шунда у ота-онаси ҳамёнидан пул ёки қандайдир йўқолган тез сезиладиган нарсани ўғирлайди.

Бола эътиборсиз қолгандан кўра ўзини жазолаганлари маъқулоқ, деб билади. Бу ҳолатда ота-оналарга бола билан кўпроқ мулоқот олиб бориш, унинг ижобий хатти-ҳаракатларини маъқуллаш тавсия этилади. Болада салбий ҳаракатлардан кўра жамият ва ота-онаси маъқул кўрган хатти-ҳаракатларни амалга ошириш ҳиссини шакллантиришга эришиш зарур.

Ўғрилиқ бола руҳиятида нохушлиқ содир бўлганидан дарак берувчи, ўз ўрнини билдириб қўйиш воситаси ҳам ҳисобланади. Оила аъзолари, синфдошларининг яхши муносабати, дўстларининг борлиги, моддий таъминланганлик бола учун бахтга эришнинг асосий шартларидир. Шу боис бола ўғирлаган пули эвазига бўлса-да, ширинлик сотиб олиб, ўртоқларига улашади, бу билан уларнинг дўстлигига, меҳрига ва яхши муомаласига сазовор бўлишга уринади. Бундай ҳол кўпинча катта боғча ва кичик мактаб ёшидаги болаларга хосдир. Ўсмирлар эса маълум “муаммоли” ёшлар гуруҳида ўз ўрнини топиш, хунук ишлар қила олиш бўйича “баҳс”да устун келиш мақсадида ўғрилиқ содир этади.

Ота-она фарзандига дўстлик тушунчаси, қандай ва қимлар билан дўст тутиши кераклиги, тенгдошлари орасида ўғрилиқ орқали “обру”га эришиш мумкин эмаслиги, мақсадга етишнинг ижобий йўллари ҳақида тушунтириб туриши лозим. Шунингдек, бола учун байрам (базм, шаҳар атрофига саёхат) уюштириб, дўстларини тақлиф қилиш мумкин. Ўртоқларни олдида боланинг фазилатларини макташ, оилада уни қандай ҳурмат қилишларини кўрсатиш керак.

Бола баъзан ўқ олиш учун ўғрилиқ қилади. У тахминан шундай ўйлайди: “Рустам мени ургани учун машинасини ўғирладим. Ажаб бўпти”. Бундай вазиятда болага тўғри қарор қабул қилиш ва келишмовчиликларда дўстона йўл тутиш лозимлигини ўқитиш зарур. Кичкинтойлар билан бу хилдаги масалаларнинг ижобий ечимини кўрсатиб берувчи саҳналаштирилган ўйинлар ўйнаш мумкин.

Бола баъзан қандай буюмлар ўзига тегишли ва қайсилари бировники эканлигини англамайди. Болага “меники” ва “бировники” (оила аъзолари буюмларига нисбатан ҳам) тушунчалари орасида чегарани қўндалик турмушдаги оддий вазиятлардан ан-

латиб бориш керак. Боланинг шахсий қаравотчаси, бурчаги, ўйинчоқлари бўлиши мўҳим. Чунки унда “меники” деган тушунча шаклланмаган бўлса, у “бировники” деган тушунчани англаши қийин бўлади.

Болага қандайдир ўйинчоқ шу қадар ёқиб қоладики, ҳатто уни ўғирлаб қўйганини ўзи ҳам билмай қолади. Шу боис унинг эҳтиёжларини имкон қадар қондириш лозим. Боланинг, ҳақиқатан ҳам, эҳтиёжи бўлмаган бир онлик хоҳишларини инобатга олиш шарт эмас. Бу ҳолат кўпинча боғча ёшидаги болаларда учрайди. Катта ёшдаги (8 ёшдан 11 ёшгача) болада бу ҳолатдаги ўғрилиқнинг учраши иродаси етарли даражада ривожланмаганидан далолат беради. Яъни, бола ўз хоҳишларини жиловлай олмайди. Бундай болалар ўз қилмишларидан қаттиқ уясалар ҳам, ҳаваси кетган нарсалар олдида қўлини тийиб туриши мушкул.

Бундай муаммоларнинг олдини олишда ота-оналарга қуйидагича тав-

сиялар бериш мумкин:

- ўзи қила оладиган ишларни боланинг ўрнига бажарманг;
- боланинг олдига вазифа қўйиб, уни мустақил амалга оширишга ундаг;
- қўндалик дастурини тузиш ва бажаришни ўзига қўйиб беринг;
- бола ўзи учун мақсад қўйиб, уни амалга ошира олсин.

Бола катталарнинг хатти-ҳаракати тақлид қилиши мумкин. Ота-она қинғир йўл билан ишхонадан бирор нарсга олиб келади ва бу ҳақда оила даврасида сўзлаб беради. Ёки кимларнингдир ноҳўя ишлари ҳақида гаплашади. Бундай суҳбатларда бола иштирок этмагани маъқул. Чунки ота-она айтаётган фикрлардан бола тўғри хулоса чиқара олмамлиги мумкин.

Тарбиядаги хатолар:

- тарбияда изчилликнинг мавжуд эмаслиги: бир вазиятда болани жазолаш, бошқа вазиятда қилган айбидан кўз юмиш — «жазолайман» деб қўрқитиб, лекин жазоламаслик;
- катталар бир-бири билан болага талаб қўйиш бўйича келишиб олмасликлари оқибати (бирор ишни қилишга отаси рухсат беради, онаси эса йўқ ёки аксинча);
- «иккиюзламали ахлоқ» — ота-оналарнинг ўргатаётгани ўзларининг хатти-ҳаракатлари билан тўғри келмаслиги (масалан, ота-оналар ўғрилиқ илат эканини болага сингдириб, ўзлари «бировларга керак бўлмаган» нарсаларни уйга олиб келади. Ота-онадан намуна олган бола натижада ўғрилиқ учун нега уришаётганликларини кўпинча тушунмайди);

- ҳамма нарсга рухсат бериш, яъни “бола — подшоҳ” услубида фарзандларни тарбиялаш. Бунда бола “Мен ҳаммадан яхшиман”, деган фикр билан вояга етади. У бошқалар хоҳиши билан ҳисоблашмай, фақат ўз истакларини кўзлаган ҳолда яшашга ўрганади. Бундай бола тенгдошлари орасида ҳам ўзини оиладагидек тутта бошлайди. Оқибатда ат-

риш лозим. Чунки болалар кўпинча

бир-бири билан ўйинчоғини алмаштирибди, улар учун ўйинчоғининг қиймати аҳамиятга эга эмас. Агарда ўйинчоқ, ҳақиқатан ҳам, бегонаники бўлса, ўйинчоқнинг эгаси ва фарзандингиз ўртасидаги муносабатларни аниқлаштириш талаб этилади.

Бу ҳолатда фарзандингиз ўзини қандай тутиши жуда муҳим: уялиб, қилган ишидан пушаймонми ёки бўлиб ўтган воқеаларни одатий ҳолат деб қабул қилмоқдами? Агар болада айбдорлик ҳисси умуман сезилмаса, ота-онанинг муносабати аниқ ва қатъий бўлиши шарт: қилинган номаъқул иш жазолансин.

“Буни чўнтагингга тезда сол. Барибир ҳеч ким кўрмайпти”. “Уни сотиб олиш учун ота-онам пул бермаслиги аниқ”. “Бу меники бўлганида ҳаммага мақтанардим”.

Таниш ўй-фикрлар-а? Бу каби са-

воалар “ўғривой”нинг бошида чарх уриб, охири уни ўғрилиқка ундайди. Боланинг бундай қарама-қарши тўғривойларга берилиб кетавериши келатмания касаллигини келтириб чиқаради. Клептомания — бу импульсив равишда юзга келувчи эҳтиёжларни жиловлай олмай, уларни қондириш асосида ўғрилиқка патологик интилишидир. Бу ҳолат такрорланиши ёки такрорланмаслиги ота-онанинг ўғрилиқка муносабатига боғлиқ. Айрим ҳолатларда ота-оналар жазавога тушиб болага қўл кўтаришади. Бу, албатта, хато ечимдир. Ахир, “Урсанг, эти қотади...” деган нақл беркорга айтилмаган.

Неча ёшда бўлишдан қатъи назар, болаларда ўғрилиқни тўхтатишга ёрдам берадиган 4та асосий қоида мавжуд. Улар фарзандингизнинг феъл-атворини ўзгартиришда ўз натижасини беради.

Биринчи қоида: вазиятни теран тушуниб олинг. Ўғрилиқ содир бўлгандан «Нима бўйди? Қерда ва қачон содир бўйди? Болам қим билан экан? Нима учун ўғирлади?» каби саволлар оғушида қоласиз. Баъзан уларни болага ҳам ёғдиришингиз

мумкин. Аслида, фарзандингизга изоҳ талаб қилувчи саволлар берганингиз

маъқул. Масалан: “Мунира, китоб жавонингдан мана бу айиқчани топиб олганимда жуда ҳайрон бўлдим, ахир, бу сенки эмас-ку? У ерда қандай пайдо бўлиб қолди?”. Агарда жавоб бўлмаса, тўғридан-тўғри “Сен олдингми?” дея сўраш мумкин.

Икки жиҳатни доимо ёдда тутинг: биринчидан, содир бўлган вазиятдан кучли таъсирланманг. Тўғри, бу ҳолатда жаҳднинг чиқади ва жуда ҳаф бўласиз, лекин ўзингизни вазмин тутишга ҳаракат қилинг. Иккинчидан, болангизни “ўғри” деб ҳам атаманг. Айбловлар ҳеч қачон муаммони ҳал қилмайди, аксинча, фарзандингиз жазо ёки айбловлардан қочиш учун ёғон гапиришни бошлайди. Бунинг ўрнига муаммони бола билан ҳамжиҳатлиқда ҳал қилишга киришинг.

Ўзингизни одатий кайфиятда тутишингиз яхши самара беради.

Иккинчи қоида: болага ўғрилиқ ёмон одатлигини тушунтиринг, виж-

доналик, ҳалоллик ҳақида ўз қарашларингизни ҳаётини мисоллар асосида баён этинг. Ўғрилиқ ёмон одатлиги ва нима учун оилада фожеа сифатида қабул қилинишини изоҳланг. Лўнда сўзланг ва мавзудан четлашманг. “Ўзингга тегишли бўлмаган нарсаларни рухсатсиз олиш бу — ёмон одат. Яхши бола ҳеч қачон бировларнинг буюмини сўроқсиз олмайди. Биз сенинг яхши бола эканингга ишонамиз”. Шунинг ёдда тутишгки, болалар олиш ва қарзга олиш каби тушунчаларни фарқлашга қийналадилар, шунинг учун фарзандингизга мулкчилик ҳуқуқи ва унга бўлган ҳурмат тушунчасини мунтазам равишда сингдиришдан эринманг. Агар фарзандингиз ўсмир бўлса, у билан ўғрилиқнинг салбий оқибатлари, жиноий жавобгарлиги ҳақида суҳбатлашиш мумкин. Ҳалоллик, виждонлилик ҳақида биргина суҳбатнинг ўзи боланинг хатти-ҳаракатида тўб бурилиш ясаши учун етарли эмас. Шу боис бу ҳақдаги суҳбатларни давомли олиб бориш мақсадга мувофиқдир.

Учинчи қоида: мулоҳаза қилишга ундаг. Бола кўпинча ўғрилиқнинг зарари оқибатлари ҳақида ўйлаб кўрмайди. Шундай вазият яратингки, бола жабрланувчи аҳволини тушуниш ва ҳис қилсин. Бола кичик ёшда бўлса, ундан сўранг: “Сенинг ён яхши кўрган ўйинчоғингни ўртоғинг ўғирласа, нима қилардинг? Бу яхшимми?”. Катта ёшдаги бола бўлса: “Тасаввур қил, сен ўғрилиқ қурбонисан, чўнтагингдagi ҳамма пулни қимир ўғирлади. Нима қилардинг? Қандай ахволга тушардинг? Пулинг ўғирлаган одамга нима деган бўлардинг?”. Бу каби саволлар уни мулоҳаза қилишга ундайди.

Тўртинчи қоида: адолатнинг тикланишини талаб қилинг. Охирги қадам — жазо. Боланд жабрланувчининг ёнига бориб, кечирим сўрашини ва ўғирлаган нарсани қайтариб беришини талаб қилинг. Агарда ўғрилиқ дўжонда юз берган бўлса, болангизни кечирини учун олдиндан

сотувчи билан келишиб олинг. Агарда буюм яроқсиз ҳолатга тушиб қолган бўлса ёки уни қайтариб олиб келишнинг (шоколад, конфет ва ҳоказо) имкони бўлмаса, пулни тўлаш керак. Бунда икки йўл мавжуд: сиз бола олган буюмнинг пулини тўлаб, унга қўндалик берадиган “чўнтак” пулларида чегириб қоласиз, иккинчиси, дўжон эгаси буюмнинг қиймати тенг ишларни талаб қилса, айбдорнинг ўзига бажартирасиз.

Муаммоли хулқ-атворни ўзгартириш режаси

Боланинг муаммоли хулқ-атворини босқичма-босқич ўзгартиришда ўз фикрларингизни қайд қилиш қўндалигини тутишингиз мақсадга мувофиқ.

1. Биринчи қоидага мурожаат қилинг, чунки бола хулқ-атворини ўзгартиришда асосий муҳим элемент бу ўғрилиқка ундайдиган омилларни аниқлаш ҳисобланади. Бу ҳолатни чуқур таҳлил қилиш учун фарзандин-

ўзлаштиришга ёрдам берадиган вазиятларни ярата оласизми? Ҳалоллик ҳақида эртак ва ҳикояларни ўқиб берадизми ёки мос келувчи қўндалик тарбиявий фурсатлардан фойдаланасизми? Бола ҳалоллик ҳақидаги қоидаларни ўзлаштириб олди, деб ўзингизни алдаманг. Чунки яхши фазилатларни мунтазам равишда ўргатиб, тез-тез бу ҳақда такрорлаб бориш зарур.

4. Бола ўғрилиқ оқибатларини тушуниб олиши учун сиз қандай иш тутишингизни ўйлаб кўринг. Учинчи-тўртинчи қоидалар сизга ўзгартириш режасини ишлаб чиқишга ёрдам беради. Бунда энг муҳим масала шуки, бола нафақат ўғрилиқ ёмон илат эканлигини тушуниши, балки ўғрилиқ оқибатида қилган иши учун жавоб беришини ҳам англаб етсин.

5. Агарда болангиз хатти-ҳаракатида ўғрилиқ такрорланувчи хусусиятга айланиб қолаётган бўлса, психологга мурожаат қилишингиз зарур. Бундай ҳолатни тезликда бартараф этиш шарт.

Фарзандингизга ёрдам бериш учун муаммоли хулқ-атворини ўзгартириш бўйича босқичли режадан сиз қандай фойдаланасиз? Болангизнинг муаммоли хулқ-атворини босқичма-босқич ўзгартириш жараёнини бошлаш учун яқин 24 соатда қандай чораларни кўришингизни ёзиб чиқинг.

Бола хулқ-атворини ўзгартириш изчиллик билан олиб борилиши зарур бўлган, шунингдек, ота-она назорати ва рағбатлантириши орқали мустаҳкамланувчи машаққатли, синчковлик билан қилинадиган ишдир. Бола ҳаракати ўзгаришларга нисбатан суст бўлиши мумкин, лекин сиз бу йўлдаги кичик қадамларини ҳам албатта рағбатлантиринг. Илк натижалар кўриниши учун камида 21 кун керак, шу боис шаштингиздан қайтишга шошиманг. Агарда бир ёндашув ёрдам бермаса, бошқаси, албатта, натижа беришини ёддан чиқарманг. Ҳар ҳафтада қуйида кўрсатилган жадвалдан фойдаланган ҳолда фарзандингиз хулқ-атворидаги ўзгаришларни қайд қилиб бординг. Ҳар кун қўндаликка боланинг камчилик ва муваффақиятларини белгилаб бординг.

1-ҳафта

Умумий ҳолат	Камчиликлар	Ютуқлар

2-ҳафта

Умумий ҳолат	Камчиликлар	Ютуқлар

— балки оилада мулкка эгалик қондаси қатъий тарзда ўрнатилмагандир;

— балки фарзандингизнинг тенгдошлари унга зуғум ўтказаяптими-кан;

— балки фарзандингиз жаҳддор, ҳасадгўйидир ва шу орқали қимдан-дир ўч олоқчи.

2. Фарзандингиз нима учун ўғрилиқ қилганини тушунишингиз билан ўзидан бу муаммодан қандай қилиб халос бўлишни сўранг. Масалан: агар фарзандингиз тенгдошлари орасида “обру” орттириш учун ўғрилиқ қилди деб ҳисобласангиз, унга “ёмон” тенгдошларига қарши тура оладиган дўстларни топишда ёрдам беринг. Муаммони ҳал қилишда қандай иш тутишингизни ёзиб қўйинг ва боладан бу чорага риоя этишини талаб қилинг.

3. Иккинчи қоидадан қайта ўқиб чиқинг ва болангизга бошқалар мулкни ҳурмат қилишни ўргатиш хусусида ўйлаб кўринг. Масалан: сиз мулкка эгалик тушунчаларини

Mutaxassis minbari

санъат тури, қандайдир буюмларнинг коллекциясини йиғиш, китоб мутолааси, расм чизиш, суратга олиш ва ҳоказо) билан қизиқинг.

Болани ён-атрофдагилар ҳис-туйғуси ҳақида қайиришга ўргатиш керак. Уни қуйидаги қоида билан таъиништириш самара беради: “Сен билан қандай муносабатда бўлишларини хоҳласанг, сен ҳам бошқалар билан шундай муносабатда бўл!”.

Болани оилада нимагадир ёки қимгадир масъул қилиб қўйиш лозим — кичик укасига қараш, уйга нон олиб келиш, гулларга сув қуйиш, 7-8 ёшлардан бошлаб ўзининг шахсий портфели, столи, хонасини озода тутиши...

Болалар ўғрилиқнинг оддий профилактикаси унга ундайдиган омилларни бартараф қилишдир. Масалан, пулни уйда дуч келган жойда эмас, белгиланган ва, албатта, бола ололмайдиган жойда сақлаш керак.

Муаммонинг самарали ечимларидан яна бири болага “чўнтак” пуллари ўз вақтида беришдир. Бундан ташқари, ўз хоҳишича сарфлайдиган, доимо бериб туриладиган пуллалар ҳам бўлиши зарур. Болада ўз пулига нисбатан масъулият ўйғонади. Одатда, етти ёшли бола ҳар доим бериб туриладиган пулларни оқилона сарфлаш, тўққиз ёшдан пуллаларни мақсадли йиғиб, қиммат буюмларни сотиб олиши мумкин.

Оила бюджетини тақсимлаш бўйича ўтказиладиган оилавий суҳбатларда бола иштирокини таъминлаш катта фойда беради. Умумий даромад аниқланади ва турли хил эҳтиёжларга: овқатланиш, уй пуллари, транспорт, йўл ҳақи, қийим-кечак, дам олишга тақсимланади. Бола сарф-ҳаражатларни тақсимлаш бўйича кичик иштирокчига айланади. Бола оилавий бюджетни режалаштиришга ўрганади, бундай шароитда ўғрилиқ содир этишига имкон қолмайди.

Ўсмирни пул ишлаб топишга ўргатиш тўғри хулқ-атворни шакллантиришга шарт-шароит яратади. Ўсмир ўз меҳнати билан топган пулни қадрлайди. Бир вақтнинг ўзида ҳам ўқиш, ҳам ишлаш қанчалик мушкуллигини, ота-она фарзандига

яратаётган шароитнинг қадрини англайди.

Ўғрилиқ — тўғрилиқнинг зиддидир. Вояга етмаганлар ўртасида тез-тез кузатиладиган ўғрилиқка қарши кураш олиб боришмаса, газак отиб, катта-катта жиноятларга сабабчи бўлиши мумкин. Фарзандларимиз виждонли ва ҳалол бўлишини истасак, ўғрилиқ қилишга йўл қўймаслигимиз, агар бу ҳолат рўй берса, барча чора-тадбирларни ишга солишимиз керак.

Олдини олган маъқул

Ота-она ва бола ўртасидаги ўзаро ишонч муносабати ўғрилиқнинг энг яхши профилактикаси ҳисобланади. Оилада ота-она ёлғон гапирмаса, бола ҳам шундай жавоб беради, ўғрилиқ ҳам шунга яраша кам учрайди.

Киши ўзи ёқтирган машғулот билан шуғулланса, ўзини бахтли ва керакли деб ҳис қилади. Шу боис боланинг қизиклишлари (спорт ёки

Шахноза АҚРАМОВА, педагогика фанлари номзоди

«Ma'rifat»ning ўқувчилари зиёлилар, биринчи навбатда, муаллимлар ва мураббийлар ҳисобланади. Ёш авлоднинг биздан билимдонроқ, биздан омадироқ, бахтли бўлиб камол топишлари кўп жикатдан шу инсонларга боғлиқ. Шубҳасиз, фарзандларимиз қалби тоза, соғлом, ҳалол меҳнат билан нон топадиган, гўзаллик туйғуси юксак виждонли одамлар бўлишларини хоҳлаймиз. Бу эзу хислатлар тарбиясида адабиёт ва санъатнинг ўрни беқиёс. Санъат асарларининг сир-асрорларини, моҳиятини тереин англагандагина кўзланган мақсадга — ёш авлод қалбига гўзаллик туйғуларини синдиришига, уларни олий инсоний фазилатлар руҳида тарбиялашга эришишимиз мумкин. Биз шу ниятда «Sim-sim» руқини очгандик. Газетамизнинг ушбу сонидан бошлаб ана шу руқини яна давом эттираётимиз. Энди битмас-туганмас хазинамиз — ўзбек мумтоз адабиёти моҳиятини, унинг гўзаллик сирларини очиб берадиган, тереин англашга кўмаклашадиган адабий фикрлар туркумини эътиборингизга ҳавола этамиз. Муаллифи — атоқли навоийшунос олим, Беруний мукофоти лауреати Ёқубжон Исҳоқовдир.

Ёқубжон ака Исҳоқов кенг жамоатчиликка мумтоз адабиётимиз тадқиқига бағишланган кўндан-кўн етук мақолалари, «Алишер Навоийнинг илк лирикаси» (1965), «Навоий поэтикаси» (1983), «Нахшбандия таълимоти ва ўзбек адабиёти» (2002), «Сўз санъати сўзлиги» (2006) китоблари орқали яхши таниш. Атоқли олимнинг бу асарларининг ҳар бири адабиётшунослигимиз ютуғи сифатида эътироф этилган.

Бу ерда бизни қизиқтирган «Сўз санъати сўзлиги»да мумтоз адабиётимиз шеърини санъатларининг қирқ тўққизтаси ҳақида махсус мақолалар берилганди. Олим эндиликда китобнинг янги наشريни тайёрлади. Ундан ҳозир бир юз эликка яқин фикрга ўрин олди. Янги ёзилган мақолалар юздан ортди. Китобнинг қамрови биринчи наشريдагига нисбатан сезиларли даражада кенгайган. Асардан поэтик санъатларини эмас, балки адабий жанрлар, китобатчилик, ижод сирлари билан боғлиқ айрим тушунчалар тўғрисидаги мақолалар ўрин олди...

Махмуд САЪДИЙ

ни 32 ҳарф тартиби билан мураббат қилинди».

2. Олдинги девонларда кўрилмаган яна бир янгилик — ҳар бир ҳарф ҳамд, наът ёки бирор насихатомуз газал билан бошланади.

3. Девон структураси қатъий симметрия асосида қўрилган: газаллар (2600) тўртта девонга бир хилда (650дан) тақсимланган; ҳар бир қофия ва радифга барча девонларда шеър берилган (аксарияти тенг миқдорда ва бир хил ўринда), радиф сифатида келган (хусусан, арабча) сўзлар бир ўзакка мансуб бўлса, уларнинг грамматик жиҳатдан ясаллиш тартиби ҳам назарда тутилган (масалан: тахсис—махсус). Хуллас, девон тузиш тарихида ноёб ҳодиса бўлган «Хазойин ул-маоний» ўзбек мумтоз шеърининг барча фазилатларини ўзида муҳасам этган шеърят қомуси бўлиб қолди.

Устод Жомий ҳам Навоийнинг маслаҳати билан ўз девонларига (инсон умрининг фаслларига монанд) махсус номлар қўйган.

Кейинги асрларда расмий девонларнинг юзлаб намуналари яратилган. Янги давр адабиётида ҳам девон истилоҳини қўллаш аънаъаси мавжуд: «Чорак аср девони» (Шайхзода), «Девон» (С.Абдуллоев), «Ёшлик девони» (Э.Вохидов). Ҳабибий «Девон»ида мумтоз девон тузиш аънаъаси сақланган: газал, таржибанд, мураббаъ, мухаммас, мусаддас, рубоий, туюқ, маснавийдан сўнг «Замон Фарҳодлари» достони ва шеърларнинг бахрлари кўрсаткичи ҳам илоҳи девон «Наводир ун-ниҳоя» ҳам аънавий девон тузиш қоидалари асосида тартиб берилган. Ҳар икки девонга махсус дебона ёзилган.

Навоий олдинги девонларга кирган ва кейинги ёзган барча шеърларини жамлаб, ўзбек мумтоз шеърятининг қомусига айланган «Хазойин ул-маоний» девонини тузди. Ўн олти лирик жанрни қамраб олган бу мажмуа 4 девондан таркиб топган: «Ғаройиб ус-сигар» (Ёшлик ғаройиботлари), «Наводир уш-шабоб» (Йигитлик нодирликлари), «Бадоеъ ул-васат» (Ўрта ёшнинг нафосатлари), «Фавоид ул-қибар» (Кексаликнинг фойдалари).

Навоий биринчи девонини дебонасида ўз асарининг аънавий девонлардан фарқли жиҳатларини махсус таъкидлаб ўтган:

1. Мавжуд девонлар фақат 28 араб ҳарфига мансуб шеърлардан тузилган бўлиб, форс ва туркий тиллар учун хос бўлган тўрт (ط — зол, ج — же, ط — итқи, ز — изғи) ҳарфга эътибор қилинмаган. Шунинг учун ўша тўртта ҳарфни ҳам бошқа ҳарфлар қаторига киритиб, «Ғазалиёт-

Кашкул — гадо ва қаландарлар қосаки. Қайиқча шаклидаги идиш кўпинча кокос пўстлогидан ясалган. Қаландарлар ёнига осиб юрган кашкулга барча садақаларни (аралаш ҳолда) сола берган. Адабий истилоҳда бирор шахс томонидан ўзига маъқул келган ҳар хил шеърлар, мақоллар, ривоятларни қайд этиб қўйган мажмуа кашкул деб аталади. Чунки бундай тўпламлар баъз каби тартиб ва қоидаларга эга эмас. Лекин кашкулларда баъзан қизиқ ва қимматли маълумотлар ҳам учираб қолади.

Кашкуллар кўлэзма фондлари ва халқ қўлида кўплаб учрайди.

(Давоми бор.)

БАЁЗ

Баёз (ар.: ҳар қандай оқлик, ёзилмаган оқ қорғоз, қораламадан кўчирилган тоза нусха) — турли шоирлар шеърларидан тузилган мажмуа. «Ва Мавлононинг «Зафарнома» таржима-сида ўн минг байтдан ортқорқок маснавийси бор. Баёзга ёзмагон (оққа кўчирмаганлиги) учун шухрат тутмади» («Мақолис ун-нафоис»).

Баёз тузиш аънаъаси поэзия тараққиёти топанган ўзбек, озарбойжон, усмонли турк, шунингдек, эрон ва араб халқлари ўртасида кенг ривожланган. Баёз одатда ўнлаб шоирларнинг шеърларидан таркиб топади (2–3тадан 200тагача). Кўлэзма хазиналарида мавжуд манбалар Ўрта Осиё ва Хуросонда XV аср ўрталаридаёқ баёз тузиш аънаъаси шаклланигандигандалат қилади.

Баёзларни тузилиш принципларига кўра, икки гуруҳга бўлиш мумкин:

1) **Расмий баёзлар** — котиб, наққош ва саҳроф (муковачи)нинг меҳнати туйғули юзага келади. Уларнинг мундарижаси эса ўзига хос. Яъни тузувчи котиб баёз тузишни буюрган ёки ўзи тақдим этмокчи бўлган шахснинг диди, маданий савиясини назарда тутган ҳолда иш кўради.

2) **Норасмий баёзлар.** Уларда бадийи бекзаклар, матнлар тартибиди изчиллик сезилмайди. Бундай баёзлар йиллар давомида таркиб топади.

Баёзнинг таркиби унинг харақтериға боғлиқ: бюртма ва норасмий баёзлар таркиби ўзига хос бўлади. Жанрий таркибиди ҳам ўзига хослик сезилиб туради. Агар аксарият баёзлар турли шоирларнинг хилма-хил жанрдаги асарларидан тузилган бўлса, кейинги асрларда муайян жанрга (масалан, газал, мухаммас...) бағишланган махсус баёзлар яратилган. Хусусан, XIX аср охири — XX аср бошларида Хоразмда Ферузнинг ташаббуси билан баёзчилик ҳам сон, ҳам таркиб, ҳам мавзу жиҳатидан ниятда бойиган. Хон-

нинг буйруғи билан ўнлаб ма-лакали котиблар хилма-хил типдаги юзлаб баёз намуналарини яратган («Баёзи мухаммасот», Навоий шеърларига боғланган мухаммаслар баёзи ва ҳоказо).

XVIII–XIX асрлар баёзчилиқ энг ривож топанган давр бўлиб, ўз аънаваларига эга баёзчилик (Фарғона–Тошкент, Самарқанд–Бухоро ва Хоразм) мактаблари шаклланган.

Босмаҳоналарнинг пайдо бўлиши баёзчилик ривожига ҳам жиҳидий таъсир кўрсатди. Тошкентнинг ўзида жанр ва мавзу жиҳатидан ранг-баранг, шунингдек, муайян ҳофиз (Тўйчи Ҳофиз) репертуаридаги шеърларни қамраб олган баёзлар чоп этилди («Баёзи Ҳазиний», «Баёзи муҳалло», «Ҳад-йи Хислат», «Баёзи янги», «Баёзи гулшани ашъор», «Армуғони Хислат», «Савғоти Хислат», «Баёзи Ҳожи Собирий» ва бошқалар).

Янги давр адабий ҳаётида ҳам баёз — тўпламлар тузиш аънаъаси давом этмокда («Ёшлик баёзи», «Сомон йўли чечаклари» ва ҳоказо).

ДЕБОЧА

Дебона (муқаддима) — девон, куллийларнинг бош томониди муаллифининг ўзи, баъзан бошқа шахс томонидан махсус ёзилладиган сўзбоси. Дебонада мажмуанинг тузилиши учун сабаб бўлган омиллар (ҳукмдорнинг буйруғи ёки яқин инсонларнинг тавсияси), тўпламнинг тартиб берилишида амал қилинган принциплар, шу соҳада мавжуд аънаваларга муносабат ҳамда муаллифининг узоқхўлиғи ва дуою илтимоси ўз ифодасини топади.

Алишер Навоий биринчи

расмий девони «Бадоеъ ул-бидоя»ни Хусайн Бойқаронинг тавсияси билан тузганлигини дебонада таъкидлаб ўтади:

... Нидо еткурди
ногоҳ муңийи роз —
Ки: — Эй, афсунгару
ай, афсонапардоз!..
Агарчи ахтаредур
ҳар сўзунг пок,
Ки эврүлур анинг
бошиға афлок...
Тиларбиз бу паршонин
бўлса мажмӯ;
Равон бўлким, эмастур
узр масмӯ...
Мураттаб қилмагунча
тинма бир дам!
Сўз ўлди мухтасар —
валлоху аълам.

Алишер Навоий бу дебона-сида девон тузиш аънаваларига ижодий муносабати, лирик жанрлар поэтикаси ва, умуман, ўзининг адабий-эстетик қарашларини батафсил баён қилган. Навоий ижодий принципларининг мухтасар дастури бўлган биринчи дебонасидаги йўл-йўриқ ва мулоҳазалар мукаммал девон — «Хазойин ул-маоний» дебонасида янада кенгрок изохланади.

Аънава бўйича, дебоналар насрода (кўп ўринларда сажъ ишлатилган ҳолда) ёзилса-ди, шеърини парчалар ҳам кенг истифода этилади. Сажъ ва шеърини намуналар унинг услубига кўтаринки-эмоционал руҳ бағишлайди.

Ўзбек адабиётида етук дебоналари бор мукаммал девон намуналари мавжуд (Амирий, Нодира, Оғаҳий, Ҳабибий ва ҳоказо).

ДЕВОН

Девон — бирор шоирнинг лирик жанрга мансуб барча (достондан бошқа) шеърлари-

ни ўз ичига олган тўплам. Масалан, энг мукаммал девон бўлмиш «Хазойин ул-маоний» таркиби қуйидагича: 1. Газал. 2. Мустазод. 3. Мухаммас. 4. Мусаддас. 5. Мусамман. 6. Таржибанд. 7. Таркиббанд. 8. Маснавий (мактуб). 9. Қасида. 10. Соқийнома. 11. Қитъа. 12. Рубоий. 13. Муаммо. 14. Луғз (чистон). 15. Туюқ. 16. Фард.

Шоирнинг шеърларидан саралаб тузилган мажмуа «Терма девон» деб аталади. Мукаммал девонда дебона бўлиши мумкин. Шеърлар қофия ва радифнинг охириги ҳарфига қараб алифбо тартибиди жойлаштирилади. Девон тузиш X–XI асрларда бошланган бўлса-ди, унинг барқарор қонун-қоидага эга бўлиши бевосита Саъдий ижодиёти билан боғлиқ (XIII аср). Маълумотларга қараганда, форсий тилдаги девонлар сони 14 мингга яқин экан. Ўзбек адабиётида Ҳофиз Хоразмий, Лутғий, Сақокий, Отоий ва Гадилийлар соҳибдеворон бўлганликлари маълум.

Ёқубжон ИСҲОҚОВ

СЎЗ САЊЪАТИ
СЎЗЛИГИ

Кадимдан маълумки, катта-кичик кашфиётлар, ихтироларнинг аксари айнан савдо-сотик сабаб пайдо бўлган ва аста-секинлик билан ривожланиб, мукаммаллаша борган. Эндиликда уларнинг энг юксак даражада ривожланган «авлод»лари жамиятга беминнат хизмат қилаётир. Тараққиётга улкан ҳисса қўшган, шахар ва давлатлар ўртасидаги маданий-сиёсий алоқаларда катта ўрин тутган ҳамда денгиз, дарё соҳилларини бир-бирига боғлаган кўприklar, шубҳасиз, бугунги кунда ҳам халқлар ўртасида ришталарни мустаҳкамлаш бора-сида ўз мавқеини сақлаб қолмоқда. Жаҳоннинг ривожланган мамлакатлари иқтисодий барқарорлигини таъминлашда кўприklarнинг аҳамиятини тўғри баҳолаган ҳолда мазкур соҳани янада ривожлантириш ишларига катта маблағларини йўналтирмоқда.

Илк кўприklar қадимги Рим империяси даврида ҳарбий мақсадларда қурилган ва йирик тошлар ёрдамида бунёд этилган. Ҳозирги кунга қадар сақланиб қолган бу турдаги ёдгорликлар даставвал уларнинг фақатгина устун қисми тошдан қилинганлиги, вақт ўтиб эса барча қисми тошдан ишланганлигини кўрсатади. Рим тарихчиси Юлий Фронтиннинг ёзишича, қурилишда моҳир архитекторлар, қурувчилар ва ёлланма ишчилар иштирок этишган. Кўприкни аҳоли учун хавфсиз, сув оқими кучсиз бўлган жойга қуриш белгилаб олинди, унинг қанча оғирлигини кўтариши зарурлиги аниқланган. Қурилишда қўлбола цемент (шағал ва кум қоришмаси)дан кенг фойдаланилган.

Кадимда кўприklarнинг умумий узунлиги бор-йўғи 6—10 метрни ташкил этган бўлса-да, бу ўша давр учун юксак кўрсаткич ҳисобланган.

Кейинчалик славян халқлари кўприк қуришда тош ва дарахларни кешиб ишлатишган. Бу XX асрга хос қурилиш ишлари саналиб, нисбатан кичик дарёлар соҳилларини туташтирган.

Маълумки, XVIII асрга келиб бутун дунёда аграр тизимнинг ўрни нисбатан пасайиб, саноатлашув жадал суръатларда тараққий топа бошлади. Бу, ўз навбатида, кўприklar қурилишида металлдан бошқа турларидан фойдаланишга замин ҳозирлайди. Бу борада айниқса Британияда бир қатор ўзгаришлар юз берди. 1779 йили Буюк Британиянинг Шимолий дарёсида 30 метрлик икки соҳил оралигини туташтирган Коллбрукдейл кўприги чўян эритмаси асосида қурилган энг қадимий кўприк ҳисобланади.

XIX асрда темир йўл саноати ривожланиши Европада хомашё ташиш тизимига катта таъсир кўрсатиши баробарида кўприklar қурилишида ҳам бир қатор ўзгаришларга сабаб бўлди. Бу даврда темир ва пўлат осмонийлар қурилишида муҳим ўрин тутди. Португалиянинг Дору дарёсидан ўтган кўприк меъмори Густав Эйфельнинг ҳаракатлари кейинчалик аср охирида инсонларни янги-янги лойиҳаларга илҳомлантирди.

XX асрда ҳам темир-бетондан фойдаланиш кенг оммалашди ва дунёнинг кўпгина давлатларида шу асосда қурилиш ишлари олиб борилади. Темир-бетоннинг ишлатилиши тўсқинли кўприklarда 50 метргача етган бўлса, аркали кўприklar қурилишида 250 метр масофага чўзилиб, темир-бетоннинг мустаҳкам қоришма экани ўз исботини топди. Хатто бироз вақт ўтиб, катта-катта масофалар оралиги-

КЎПРИKLAP

инсониятга
беминнат
хизмат қилаётир

Куруқликдаги кўприklar

Замонавий дунё нафақат сувда, балки куруқликда ҳам кўприklar қурилиши зарурлигини тақозо этапти. Негаки, ривожланган мамлакатларда автомобиль кўпайиши сабаб юзага келаётган тирбандлик оқибатида йўл ҳаракати ҳодисалари сони ортиб бормоқда. Муҳандислар эса бунинг олдини олиш ва шахардаги автомобиллар ҳаракатини камайтириш, тартибга солиш учун йўллар устидан айланма кўприklar қуришаётир. Ана шундай кўприklarдан бири Роттердамдаги Эразма кўпригидир. У 1996 йил сентябрида очилган.

Сето-Охаши энг узун автомобиль-темир йўл кўприги сифатида эътироф этилади. Мазкур иншоот икки қаватли бўлиб, Коджима, Хонсю ва Сакайдо, Сикую ороллари оралигидаги шаҳарларни боғлабгина қолмай, машиналар ҳаракатини тартибга ҳам солиб туради. Икки қаватли ушбу кўприк 12,3 км. масофага чўзилган бўлиб, унда 1988 йили илк ҳаракатлар бошланган.

Дунёда велосипед ҳамда пиёдалар учун мўлжалланган кичик кўприklar қурилганлигини ҳам таъкидлаш керак. Олдыңин кўприги айнан пиёдалар ва велосипедда юрувчи кишилар учун мўлжалланган. Мазкур «осмоний» АҚШнинг Иллинойс штатида барпо этилган.

Вақтни тежаш, фойдаланувчиларга қулайлик яратиш, сай-

ёҳлар эътиборини жалб этиш ҳамда бинолар ўртасидаги мувозанатни сақлаш мақсадида ёнма-ён турган баланд иншоотлар оралигида ҳам кўприк-ўтказгичлар ўрнатилади. Малайзиянинг Куала-Лумпур шаҳрида қад рўстлаган баландлиги 451,9 метр бўлган иккита 88 қаватли бинонинг 41 ва 42-қаватларида махсус Осмон кўприк (SkyBridge) ўрнатишган. Ердан 170 метр баландлигидаги мазкур кўприkning узунлиги 58 метр бўлиб, оғирлиги 750 тоннадан иборат. Эътиборлиси, ушбу кўприкдан ўтиш микдори чекланган бўлиб, кунига 1600 киши 80 малайзия рингитини тўлаб, унинг ичидан юриш учун узоқ навбат кутиб туришади.

Бир йўналиш бўйича пул тўланади

Савдо йўллари учун қулайлиги учун ижтимоий-маданий алоқаларни ривожлантиришга улкан ҳисса қўшаётган Босфор кўприги Осиё ва Европа қитъасини туташтиради. Иншоот 1973 йили ишга туширилган. Кўприkning умумий узунлиги 1560 метр бўлиб, кенглиги 39 метр. Босфор кўприги денгиз сатҳидан 64 метр баландликда жойлашган ва қиймати 200 млн. долларга баҳоланган. Уни 35 муҳандис, 400 ишчи қурган. У орқали бугунги кунда 180 минг автомобиль олти йўналиш бўйича катнади. Қизиқarli жиҳати шундаки, мазкур иншоотдан ўтишда фақат бир йўналиш Европада Осиёга қатновдагина пул олинади. Ундан фойдаланиш эса бор-йўғи икки доллар.

Ҳажм ва сув сигими жиҳатидан унча йирик бўлмаган Панама каналда кўприklar қурилиши кема қатновини бироз суяштиргани ҳолда автотранспортда давлатларaro ҳаракатла-нишни янада кучайтирди. У Ло-

тин Америкаси давлатларига савҳат ва савдо-сотик истагида келаётган сайёҳ ва ишбилармонлар оқимини тезлаштирди. Сабаби, машинада юриш бир-мунча вақтни тежашни баробарида, қайиқ ва кемаларда юришдан кўра хавфсизроқдир. Аммо, қайиқларда юришнинг ҳам фойдали томонлари талайгина: биринчидан у иқтисодий тежамкор, иккинчидан, атроф-муҳитдан заҳвланиш, бемалол ҳордиқ чиқариш, ҳайвонот ва наботот оламини кузатиш имконига эга бўлиш мумкин. Сайёҳларнинг аксари йўлбошловчи ҳамроҳлигида тўлқинлари соҳилларга урилиб заҳв берувчи, қирғоғида минг турли ўсимликлар ўсувчи, чақалақзор, тўқайзорлардаги қушу ҳайвонларни кузатиш илингида сув йўли орқали юришни афзал кўришади.

Bilasizmi?

лашган Хуандао тумани билан боғлайди.

Бундан ташқари, Даньян-Куншань кўпригини ҳам бу борадаги энг йирик иншоотлар сирасига киритиш мумкин. Йўлнинг узунлиги (Хитой ғарбидаги Шанхай ва Нанкин вилоятларини бир-бири билан боғлайди), фойдаланувчиларнинг кўплиги ва катта маблағ сарфланганлиги жиҳатидан у хатто Гиннеснинг рекордлар китобидан жой олган.

Бу иншоотни қуриш ишлари 2007 йили бошланган. Масофанинг узунлиги ва қатновнинг кўплиги сабаб машиналарнинг бемалол ҳаракатланиши, юзага келиши мумкин бўлган тирбандликларнинг олдини олиш мақсадида автомобиллар юриши учун саккиз қаторли йўл қурилган. Мазкур кўприк икки оралиқдаги масофани қарийб 30 км.га қисқартиргани ҳолда 20 дақиқалик

Осма кўприklar фақат пиёдалар учун

Осма кўприklar ҳам узоқ асрлик ривожланиш босқичларини босиб ўтган. Африка материгида хали-хануз дарёлардан ўтишда осма кўприklar (узун ва йўғон арқон ёки сим-арқонлардан тайёрланади) мавжуд. Мазкур худуд иқлимнинг нисбатан қуруқ ва иссиқ эканини инобатга олсак, осма кўприklarдан йил бўйи фойдаланиш мумкин. Ваҳоланки, Океания мамлакатларида осма кўприklar сернамлик, ёгингарчилик ва ёрнинг эрозияга учраши оқибатида тез-тез янгиланиб турилади. Осма кўприklarнинг кўпчилиги маҳаллий аҳоли томонидан, асосан катта ўрмон ва тўқайларга ўтиш учун мўлжаллаб бунёд этилади. Бу турдаги кўприklarнинг яна бир муҳим хусусияти шундаки, улардан фақатгина пиёдалар фойдаланишлари мумкин. Дарёдан ўтиш жараёни эса жуда ажабтовор, галат... худди денгиз устида юргандек ёки оқиб ўтаётгандек таассурот уйғотади.

Ҳалокат сабаб қурилган кўприк

Аҳолига беминнат хизмат кўрсатувчи кўприklar сув устида ҳам бемалол ҳаракатланиш ва вақтни тежашда бош омил саналади.

Биргина Хитойнинг ўзида бугунги кунга келиб ўндан зиёд йирик кўприklar қурилиб фойдаланишга топширилган. Умумий узунлиги 42,4 км.ни ташкил этувчи Шандун провинциясида Цзяочжоу кўрғазига элтувчи дунёдаги энг йирик кўприк мамлакатнинг континентал қисми ҳисобланган Циндао шаҳрини кичик оролчада жой-

вақтни ҳам тежайди. Унинг қурилиши учун 14,8 миллиард юан (2,3 миллиард долларга яқин) маблағ сарфланганлиги ҳам кўприkning салобатидан дарак бериб турибди.

Кўприklar қурилишига баъзан фавқуллодда ҳодисалар ҳам сабаб бўлади. Бунга Япониядаги Акаши — Кайкио кўприги қурилишида ҳам кўриш мумкин. Японлар оролларда яшагани боис кўпича паром(юсти очик, ёғочдан фойдаланган ҳолда ясалган катта қайиқ)да қўшни оролларга ўтишади.

1955 йили қутилмаганда денгизда тўфон кўтарилади ва натижада бир паром сувга гарқ бўлади. Ҳалокат ортидан 150 киши, жумладан, аксарият болалар вафот этади. Шундан сўнг Хонсю ва Авадзи ороллариини боғловчи кўприк қурилиш ишлари жадал суръатларда бошлаб юборилади. Бироқ сувости рельефининг хилма-хиллиги бир қатор қийинчиликларни келтириб чиқарди. Боз устига сейсмик зонада жойлашган мамлакатда зилзила ва кучли шамол ҳавфини ҳисобга олиш зарур эди. Орадан узоқ вақт ўтиб Акаши — Кайкио кўприги ишга туширилди. Мазкур иншоот қурилишида албатта, муҳандислар томонидан ер қийирлиши ва тўфонларнинг кучи инобатга олинган.

Сирасини айтганда, кўприklar инсон турмуш-тарзи, ҳаётий фаолиятида бекиёс ўрин тутди. Улар қанчалик замонавийлашмасин, шароит ва турли хил тадбиркорлик масалалари ҳисобга олзини янгича усулда қурилмасин, вазифаси ўзгармайди. Барчаси одамларнинг ўзогини яқин, оғирини енглил қилиш мақсадида қаратилган.

Олим ЖУМАБОВ,
"Ma'rifat" муҳбири

«Science» журналида америкалик олимлар муаллифлигида чоп этилган мақолада ёзилишича, бадий адабиёт намуналарини мутолаа қилиш кишида фикрлаш жараёнини ривожлантиради экан.

Нью-Йорк ижтимоий тадқиқотлар мактаби профессори, психолог Эммануэл Кастано ва унинг ёрдамчиси Дэвид Корнер Кидд бадий асарлар мутолааси фикрлаш салоҳиятини ошириб, кишилар ўртасидаги ижтимоий алоқаларни мустаҳкамлашни илмий жиҳатдан асослаб беришди.

тасвирдаги суратлари тақдим этилиб, унинг эмоционал ҳолатини ифодалаб бериш сўралди.

Барча талқикотларда бадий асарлардан парчалар ўқиган иштирокчилар психологик тестларни ечишда бошқаларга қараганда анча яхши натижани кўрсатишди. Бошқача айтганда, уларда ижтимоий кирилувчанлик, мулоҳазақорликнинг сезиларли даражада ортгани кўзатилиди.

Голландиялик архитекторлар томонидан сув тошқинларига қарши курашишнинг антиқа усули ишлаб чиқилди. Дизайнер Коэн Олтиус раҳбарлигидаги «Waterstudio» компанияси мутахассислари тақдим этган лойиҳага кўра эндиликда одамлар сув тошқинларида ҳам бемалол яшашни давом эттиришлари мумкин.

Лойиха муаллифлари-
нинг таъкидлашича,
янги кўринишдаги уйлар
сув тошқинлари тез-тез
содир бўлиб турувчи
худудларда барпо этила-
ди. «Эластик уй» деб ата-
лган биноларга сув
ҳеч қандай салбий таъсир

кўрсата олмайди.

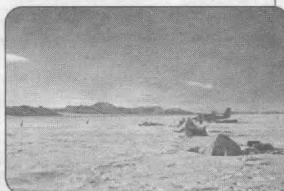
Янги уйлarning конструкцияси аънавиби бинокорликда қўлланилувчи услублардан бир қанча жиҳатлари билан фарқ қилади. Архитекторлар бундай уйлار пой-девориши ерга мустаҳкамловчи устунларсиз қуриш ҳамда цемент билан биргаликда махсус фокасимон қурилиш хомашисдан фойдаланилиши тақлиф қилишмоқда. На-тижада сув сатҳи қўтарилиганда уйлار ҳам 5,5 метргача баландликка қўтарилиши ва бундай вазиятда инсонлар ҳеч қандай ноқулайликларга дуч келмасликлари мумкин. Шунингдек, бу каби уйларида электр токи, сув ва газ таъминоти, канализация тизими ўзқўсиди ишлайди.

Янги герметик амфибия-уйлар қурилиши келгуси йилдан бошланиши режалаштирилмоқда.

Британиялик геологлар Антаркти-
данинг қалин музликлари остида ба-
ландлиги 250 метрча бўлган тун-
неллар мавжудлигини аниқлашди.
Муз қатламларининг эришидан ҳосил
бўлган туннелларнинг узунлиги юз ки-
лометрдан ошади. Муз қатламлари
остидаги туннеллар радарли сканер-
лаш усули орқали аниқланди.

Мазкур топилма ҳақидаги батафсил маълумот «Nature Geoscience» илмий журналида чоп этилди. Мақолада қайд этилишича, муз қатламлари остидаги сув йўллариани аниқлашда сунъий йўлдошлар орқали олинган фототасвирлардан ҳам фойдаланилди. Орбитадан олинган суратларда қалин муз қатламлари остидаги тармоқларни осонгина илғаш мумкинлиги олимларни мазкур топилма силарини чуқуროқ ўрганишга ундади. Самолётдан туриб амалга оширилган радарли сканерлаш эса бушиқнинг баландлиги 250 метргача етганини аниқлаш имконини бери.

Мазкур янгиллик олимларга Антарктида музликлари тузилиши ҳақида янада батафсилроқ маълумот олишга тўртки берди.

бир неча явлод учун зарар келтириши мумкин

В9 витамини дея аталувчи фоллий кислотасининг этишмовчилиги нафақат туғилижак бола, балки бир неча асрд учун зарарли бўлиши мумкин. Олимлар жониворлар устида ўтказилган тадқиқотлардан сўнг ушбу ҳулосага келишди.

Майлукми, фоллий кислотаси соғлом ҳужайралар пайдо бўлиши ва фаоллият кўрсатишида ишгорк этувчи оксилларнинг шаклланишида муҳим аҳамиятга эга бўлиб, унинг ҳомладорлик давридаги етишмовчилиги туғма нопирон ёки кам вазини болаларнинг дунёга келишига сабаб бўлади. Фоллий кислотаси етишмовчилиги турли сарбати хасталиклари, камқонлик ва бош миё суякларининг шикастланишига ҳам олиб келиши мумкин.

Кембриж университети тадқиқотчиси Эрик Уотсон бошчилигидаги мутахассислар кемурувчилардаги фоллий кислотаси метобализми (моддалар алмашинуви)да иштирок этувчи генларни мутацияга уратибди. Жониворлар озукасига эса фоллий кислотаси қўшимча қилинмади. Фоллий кислотаси танқислигига учраган кемурувчилар соғом турдошлари билан чаतिширилганда эса айрим янги туғилган жониворларнинг юрак патологияси ва умуртқа поғонасида муаммо билан дунёга келганлиги кузатилади. Ўғтиборлиси, ушбу ҳолат бил нечта авлодда қайд этилган.

Санжар РУСТАМОВ тайёрлади.

реклама • эълон • реклама • эълон • реклама • эълон • реклама • эълон • реклама •

ТАНЛОВ ЭЪЛОН КИЛАДИ

1. Ўқув ишлари бўйича директор ўринбосари;
 2. Касбий таълим бўйича директор ўринбосари;
 3. Махсус фан ўқитувчилари;
- умумий овқатланиш корхоналарида ҳисоб-китоб ва калькуляция
 - умумий овқатланиш технологик жиҳозлари;
 - қандолатчилик технологияси;
 - пазандачилик технологияси;
 - умумий овқатланиш корхоналарида бошқариш, ишлаб чиқаришни ташкиллаштириш ва сервис;
 - нонвойчилик технологияси.

Аризалар эълон газетада чоп этилган кундан бошлаб 1 ой муддат ичида қабул қилинади.

Мурожаат учун манзилгоҳ: Тошкент шаҳар ҳокимияти ўрта махсус, касб-хунар таълими бошқармаси. Тошкент шаҳри, Яқкасарой тумани, Бобур кўчаси, 55-уй.
Тел.: (8-371) 252-23-31. Факс (8-371) 252-23-25.

АҚШнинг Айова, Небраска ва Жанубий Дакота штатларида рўй берган кучли торнадолар оқибатида 15 кишининг жароҳатлангани, ҳодисадан асосан Небраска штатидаги Уэйн шаҳри аҳолиси кўп талафот кўрган, тўртта хонадон ва шаҳар спорт комплекси бутунлай вайрон бўлгани ҳақида хабарлар тарқатилган.

Камбोजа шимолидаги провинцияларда рўй берган сув тошқинларидан ҳалок бўлганлар сони 83 нафарга етган, табиий офатдан 800 мингга яқин киши азият чекмоқда, фавқулодда вазият ҳудудидан аҳолини кўчириш ишлари давом этмоқда.

Ҳиндистон шимолидаги штатларда яшин уриши оқибатида 32 киши, жумладан, Бихар штатидаги Барва қишлоғида футбол ўйнаётган етти нафар бола ҳалок бўлган, кучли ёмғир ва шомал таъсирида кўпlab хондонлар вайрон бўлган.

АҚШнинг Тинч океани қирғоқларига соатига 24 километр тезликда яқинлашиб келаётган «Нарда» тропик бўронининг тезлиги 100 километрга етиб, тўфонга айланиши кутилаётгани сабабли тайёргарлик ишлари амалга оширилаётгани маълум қилинган.

«Los Angeles Times» нашри-
нинг хабар беришича, АҚШ-
нинг Калифорния штатида-
ги Сан-Диего округида бош-
ланган кучли алангага
қарши курашнинг учун 339 на-
фар ўт ўчирувчи ҳамда беш-
та вертолёт сафарбар
этилган, ҳодиса жойидаги
230 киши хавфсиз ерга эва-
куация қилинган.

Мексиканинг Чуауа шаҳрида бўлиб ўтаётган фестивал доирасидаги «Экстремо» мото-шоуси чоғида гилдачларли баландлиги 1,5 метр бўлган «махлуқ-автомобил»лардан бири ҳайдовчининг хатоси оқибатида томошабинлар турган трибунага келиб урилган ва натижада 13 киши ҳаётдан кўз юмган, 70 киши жароҳатланган.

1-Тошкент педагогика билим юрти томонидан 2002 йилда Улуғ-ходжаева Фатима Ергашевна номига берилган Т№015506 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли

БЕКҚОР КИЛИНАДИ.

ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ ВА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВ

Бўлғуси физика ўқитувчиларини педагогик фаолиятга тайёрлаш, методик маҳоратини ошириш, фанни ўқитиш методикаси курсини жорий қилишда инновацион технологиялардан фойдаланиш зарурати мавжуд.

Ажинеъз номидаги Нукус давлат педагогика институтининг «Умумий физика» кафедраси катта ўқитувчиси Гулжаҳон Карлибаеванинг педагогика фанлари доктори, профессор Б.Мирзахмедов тахрири остида «Ворис» нашриётида чоп этилган «Бакалавр ўқитувчиларини тайёрлашга инновацион ёндашувлар» услубий тасвирномаси ана шу эҳтиёжга

мас ҳолда яратилди. Физика фани ўқитувчиларини тайёрлашни такомиллаштириш, рақобатбардор кадрлар тайёрлашда мавжуд имкониятлардан тўла фойдаланиш, бу жараёни жалдлаштириш замон талабидир. Бу тадбирларни амалга оширишда инновацион ёндашувларга эътибор қаратиш,

уни илмий асосда ташкил этиш лозим.

Китоб олий таълим муассасалари, академик лицей, касб-хунар коллежлари ва умумий ўрта таълим мактаблари педагоглари учун муҳим қўлланма бўлиб хизмат қилади.

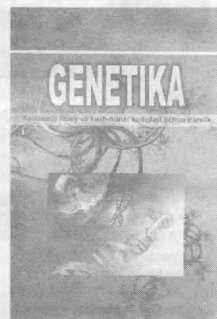
Илья ДИЛЬМАНОВ,
филология фанлари
номзоди, доцент

ГЕНЕТИКА — КЕЛАЖАК ФАНИ

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус, Халқ таълими вазирликлари ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг истиқболли ёш педагог ва илмий кадрлар малакасини ошириш «Истеъдод» жамғармаси томонидан «Илнинг энг яхши дарслиги ва ўқув адабиёти муаллифи — 2013» Республика танловига жами 186 номдаги ўқув адабиётлари ва дарсликлар тасвир этилди. Уларнинг 55таси айнан касб-хунар коллежлари ва академик лицейлари учун яратилгани узулсиз таълим ривожига ва соҳада самарали билим бериш учун мустаҳкам асос яратилганидан далолатдир.

Ушбу таълим натижаларига кўра биринчи ўринга лойиқ топилган ўқув адабиётлари ичида Ортиқбой Эшонқуллов, Кураш Нишонбоев ва Мухаммаджон Босимов ҳаммуаллифлигида академик лицей ва касб-хунар коллежлари ўқувчилари учун яратилган «Генетика» дарслиги ҳам бор. Ушбу дарслик янги педагогик технологиялар асосида ёзилгани, мисол ва масалаларни ўқувчи раёни осон бўлишига эътибор қаратилгани билан аҳамиятли. Таълим самардорлиги юқори бўлишини назарда тутиб, дарсликдаги маълумотлар тушунарли, илмий асосланган ва ўқувчилар ёш хусусиятини ҳисобга олган ҳолда берилган. Ушбу манба мундарижаси ирсият қонунларини кенг миқёсда ўқувчиларга тушунтириб беришчи мавзулар билан бойитилганини таъкидлаш зарур.

Генетика аслида биология фанининг бир бўлиги бўлиб, энг ёш фанлардан бири ҳисобланади. Ушбу фанга оид билимлар инсон учун муҳим ва зарур бўлган

барча тирик мавжудотларнинг ирсият ва ўзарувчанлиги ҳақида маълумот беради.

Мазкур дарсликка генетика фанини ўқитишга бўлган аънавий ёндашув билан бир қаторда, ўқувчиларнинг билиш фаолиятини фойдаллаштиришга алоҳида технологиялар асосида ёндашилган. Амалдаги Давлат таълим стандартлари ва дастури асосида яратилган китобда ўқув материаллари юртимизда амалга оширилган кашфиётлар, уларнинг аҳамияти, олимларнинг фикр-мулоҳазалари билан бойитилган. Шунингдек, республикамиздаги генетика муаммоларининг турлари, бартараф этиш масалалари, шароит билан боғлиқ ҳолатлар, генетика фанини ўқитишда дарс ва дарсдан ташқари ишлар, синфдан ташқари машғулотлар ва экскурсияларни ташкил этиш масалаларига алоҳида ўрин ажратилган.

Соғда ва тушунарли тилда ёзилган китоб ўқувчиларнинг генетика соҳасидаги билимларини бойитиши шубҳасиз.

Насиба ЭРХОНОВА

ҚОРАҚАЛПОҚ ТИПИДАГИ ЎҚУВ ЛУГАТИ

Қўқон давлат педагогика институтининг доценти, филология фанлари номзоди Рашид Шукуров Ажинеъз номидаги Нукус давлат педагогика институтини ўқитувчилари билан ҳамкорликда «Қорақалпоқ тилидаги қўш унли ва қўш ундошли сўзлар лугати»ни тайёрлади.

Ушбу лугат олий ўқув юрти талабалари, касб-хунар коллежлари, академик лицей ва умумтаълим мактаблари ўқитувчи ва ўқувчиларига мўлжалланган. Китобга 1500га яқин қўш унли ва ундошли сўзлар киритилган бўлиб, кирилл ҳамда лотин алифбоси тартибида жойлаштирилган. Янги лугат ҳаммабон бўлиб, қорақалпоқ тилини ўрганувчиларга асқотиши табиий.

Фарида ҲУСАИНОВА,
Қўқон давлат педагогика институтини катта ўқитувчиси

Шоир Очил Тоҳир ўз кўнгли билан суҳбатларини қозғога қўчириб, китобхонларга тўхфа этмоқда.

Шеър ва ғазаллардан иборат бу китобни мутолаа қилар экансиз, мисралар ўз ортидан гоҳ болалик хотиралари, гоҳ олис ўтмиш томон эргаштиради. Гоҳ келажакка сайр қилсангиз, гоҳ бошқа бир сирли манзилга бориб қолганингизни ҳис этасиз.

«Кўнглим билан суҳбат»

Бу сирли маскан Очил Тоҳирнинг кўнгли! Унда бахтни, бахтсизликни, қувонч шодлиқни, гоҳ голиблик, гоҳида мағлубликни учратасиз. Улар сизга ҳам жуда таниш бўлгани боис «Булар меники-ку», дея ҳайратингиз янада ошади.

Шоир бир шеърда шундай дейди:

**Мен вақтнинг кўксига қўйман қамаб
Олпоқ тонг шабнами — инжа туйғуни.
Истайман дилларда ҳайқирик порлаб,
Ҳис қилсин одамлар — шодлик, қайғуни...**

Жўрабек ҚАРШИЕВ

БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИГА ОИД

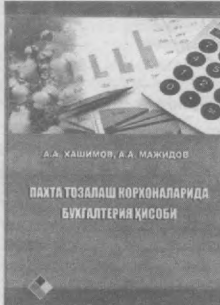
Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳамда Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институтини томонидан «Пахта тозалаш корхоналарида бухгалтерия ҳисоби» ўқув қўлланмаси чоп этилди. Иқтисод фанлари доктори, профессор А.Ҳошимов ҳамда техника фанлари номзоди, доцент А.Мажидов муаллифлигидаги қўлланма юртимиз пахтачилик саноати тизимида амалга оширилаётган ўзгаришларни ўзида акс эттирган.

Ўқув қўлланмада пахта тозалаш корхоналарида бухгалтерия ҳисобини олиб боришнинг барча қонуний асослари ҳуқуқий манбаларга таянган ҳолда ёритилган. Бу эса, шубҳасиз, «Бухгалтерия ҳисоби ва аудит» (пахта тозалаш, тўқимачилик ва енгил саноат соҳаларида) таълим йўналишидаги талабалар учун бухгалтерия ҳисобининг моҳияти, асосий вазифалари,

пахта тозалаш корхоналарида бухгалтерия ҳисобининг таркибий қисми саналмиш молиявий ва бошқарув ҳисобини ташкил қилиш, турли бошқарув қарорлари ичидан энг оптималлини танлаш усулларини ўрганишга амалий ёрдам беради.

Муаллифлар «Бухгалтерия ҳисобини юритиш» фанининг асосий предметлари, тадқиқот усуллари ва унинг олдида қўйилган вазифалар, пул маблағлари ҳамда ҳисоб-китоблар, қисқа ва узоқ муддатли мажбуриятлар, меҳнат ҳамда иш ҳақи, материаллар, ишлаб чиқариш харажатлари ҳисоби ва маҳсулот таннархини калькуляция қилиш масалаларини таҳлил этишган. Қўлланмадан нафақат бўлажак иқтисодчилар, балки соҳа мутахассислари ҳам фойдалани маълумотларни олиши мумкин.

Баҳодир ҲАСАНОВ,
иқтисод фанлари доктори,
профессор

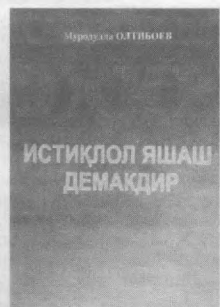
Қарши давлат университети «Миллий ғоя, маънавий асослари ва ҳуқуқий таълим» кафедраси доценти Муродул-ла Олтибоевнинг «Насаф» нашриётида нашр этилган монографияси «Истиқлол яшаш демокдир» деб номланган.

Монографиянинг дастлабки қисми «Юрт тинчлиги» мавзусига бағишланган бўлиб, юртимизда барқарорлик, тинчлик, миллатлараро то-

ИНСОНИЙ ФАЗИЛАТЛАРГА ЎРГАТАДИ

тувлик, сарҳадларимиз дахлсизлиги, мамлакатимиз ҳудудий яхлитлигини таъминлаш биринчи даражали вазифа этиб белгиланганлиги таъкидланган.

Монографиянинг «Ижтимоий макон», «Мафқуравий тарбия ва унинг таянч тушунчалари» ва «Ҳамкорлик ва тараққиёт»

каби бўлимларида «Фуқаролик жаҳияти» тушунчасининг моҳияти, қучли фуқаролик жаҳияти пойдеворини яратиб бориш давомида, энг аввало, миллий ғоя ва истиқлол мафқураси тамойилларини халқимиз, айниқса, ёшлар қалби ва онига сингдириш, уларни маънавий

қадриятларни тўғри баҳолай олиш, тарихан эскирган аънавалардан ҳақиқий ҳаётбахш қадриятларни ажрата олишга ўргатиш лозимлиги ўқитилади.

Монографиянинг «Маърифатли ёшлар — юрт таяничи» бўлимида 22 йил давомида республикамизда ёшларга тааллуқли юздан ортиқ қонун ҳужжатларининг қабул қилингани, айни пайтда маърифатли, маъ-

навиятли ёшлар камолга етаётгани, уларда соғлом турмуш тарзини шакллантириш учун кенг миқёсдаги ишлар амалга оширилаётгани таҳлил қилинган.

А.ҲАСАНОВ,
ҚарДУ «Ўзбекистон тарихи» кафедраси ўқитувчиси, тарих фанлари номзоди

БАРҚАРОР ТАРАҚҚИЁТ ОМИПИ

Ўзбекистон Республикаси Президентини хузуридаги Давлат бошқаруви академияси профессор-ўқитувчилари томонидан ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий руҳдаги кўплаб ўқув адабиётлари, рисола, қўлланмалар чоп этилган ва этилмоқда. Шундай китоблардан бири сиёсий фанлар доктори Ваҳоб Қўчқоровнинг «Миллий ўзлиқни англаш ва барқарор тараққиёт» монографиясидир.

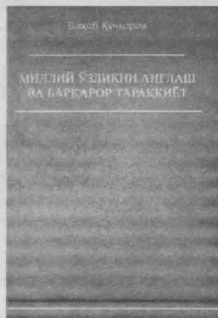
Рисолада миллий ўзлиқни англашнинг ижтимоий-фалсафий моҳияти ва у ҳақда илмий-назарий қарашлар, мамлакатимиз давлат ва жаҳмиёт бошқарувидаги ўзгаришлар янгича ёндашув таъминиллар асосида ёритилган. Сиёсий маданият, сиёсий ахлоқ ва миллий ўзлиқни англашнинг фуқаролик жаҳияти институтлари орқали қандай намоён бўлишига жуда катта эътибор қаратил-

ган. Муаллиф қадимги юнон файласуфи Суқротнинг: «Ўзини англаган инсон ўзи учун нима фойдали ва нима-ларга қодир эканлигини яхши тушунади. У қўлидан келадиган иш билан шугулланиш асносида ўз эҳтиёжини қондиради ва саодатга эришади. Ҳар қандай хато ва бахтсизликлардан холи бўлади. Бунинг натижаси ўлароқ, ўзга одамларни қадрлай олади ва улардан

эзгулик йўлида фойдалана билади. Оқибатда, ўзини қулфатлардан асрайди», деган ҳикмати мавзуларга чуқур сингдира олган.

Монография академия тингловчилари, давлат ва жаҳмиёт бошқаруви соҳасида фаолият юритаётган раҳбар кадрлар, тадқиқотчилар, талабалар ҳамда миллий ўзлиқни англаш, ижтимоий-сиёсий жараён билан қизиқувчи барча китобхонларга мўлжалланган.

Хулқар ТҶИМАНОВА

Инсон тафаккури не-не яратик ва кашфийётлари билан рўйи заминни лол қолдирмаган, дейсиз. Аммо у табиат «инжиқликлари» олдида ҳамон ожизлигича қолмоқда. Турли сабабларга кўра ёнғин, зилзила, сув тошқини, қор кўчкиси, сел каби табиий ва техноген фавқулдда вазиятлар юзага келади. Бундай офатлар одамларнинг ҳаётига жиддий хавф туғдиради, кўплаб вайронагарчиликларни келтириб чиқаради. Албатта, бунда фуқароларнинг хавфсизлигини таъминлаш, саломатлиги учун жавобгарлик муҳим аҳамиятга эга.

Мамлакатимизда аҳоли хавфсизлигини таъминлаш мақсадида 1996 йил 4 март куни Фавқулдда вазиятлар вазирлиги тузилган бўлиб, унинг вазифаси табиий офат хавфи юзага келганда аҳолининг барча қатламларини ҳимоялаш, уларга амалий ёрдам кўрсатиш, талафотларни бартараф этиш ва фавқулдда вазиятларда ҳаракатланиш кўникмаларини шакллантиришдан иборат. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2011 йил 19 июлдаги қарори билан тасдиқланган «Аҳолини зилзилалар

лодда вазиятлар вазирлиги матбуот хизмати ходими Баҳодир Валиев.

Шунингдек, Фавқулдда вазиятлар вазирлиги берган маълумотларга кўра, мактабгача ёшдаги болалар ва умумтаълим мактаби, академик лицей, касб-хўнаро коллежлари ўқувчилари, олий таълим муассасалари талабалари учун зилзила ва бошқа турдаги фавқулдда вазиятларда ҳаракатланиш бўйича «Зилзила», «Йўл қондаси — умр фойдаси», «Қор кўчкиси», «Довул», «Туфон ва қўн», «Тошқин», «Сел», «Кўчки»

Ogohlik — davr talabi

ишлари, суҳбат ва ўқув машғуллари ўтказилди. Яқинда мутахассисларимиз томонидан мактаб ва мактабгача таълим муассасалари учун мўлжалланган «Ҳаётингиз хавфсизми?», «Хавфдан холи яшамок», «Асра, болам, ўзингни!» деб номланган махсус ўқув қўлланмалари тайёрланди. Уларда турли ўйинлар, эртак, ребус, тест, топшмоқ, шеър ва бошқотрималар, махсус топшириқлар шаклидаги зилзила, сел, қор кўчкиси, ёнғин хавфи пайдо бўлганда ўзини тўғри тутиш қоидалари содда тилда тушунтирилган, — дейди институтнинг ўқув ишлари бўйича масъул ходими Дилфуза Раҳимжонова.

Шу ўринда, Тошкент вилоятида ҳам фавқулдда вазиятларга тайёргарлиқни кучайтириш борасидаги тарғибот тадбирлари ҳақида маълумот олиш мақсадида вилоят Фавқулдда вазиятлар бошқармаси

биология фани ўқитувчиси Фотима Халбоёвнинг фикрлари билан қизиқдик:

— Айни пайтда табиий ва техноген хусусиятга эга офатлар вақтида кўриладиган чора-тадбирлар ҳақидаги билим ва тушунчалар биология, кимё, физика, география дарсларида мавзуларга сингдирилган ҳолда ўтилмоқда. Дейлик, биология фанида биринчи табиий ёрдам, кимёда ис газли, криминоген характердаги газлардан ўзини ҳимоялаш, географияда эса сув тошқини, зилзила, сел келиш хавфи тўғрисида назарий ва амалий билимлар берилди. Одам ва унинг саломатлиги даридада ўқувчилар синиш, пай қўзилиши, қон кетишини тўхтатиш борасида табиий билим оладилар. Хар бир синф хонасида турли хавфлардан огоҳлантирувчи қўрилмалар мавжуд бўлиб, ёнғин ёки бирор фавқулдда ҳолат содир бўлса, у ишга тушади. Ёнғин хавфини хоналардаги ўт

Shaxmat saboqlari

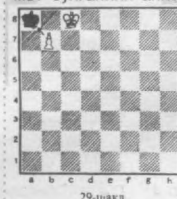
Сабокларни спорт устаси, мураббий Маматкул Хайлаев олиб боради

ШОҲГА ҲУЖУМ

Қалъа атрофида қолмади паноҳ, Рухлар асир тушди, филлар — омонат. Лашкар кўз ўнгиде мағлуб бўлди шох, Отлар «кишт» беришди, фарзин кўйди мот.

КИШТ БЕРИШ ВА МОТ 12-дарс

Шахмат ўйинидаги бош мақсад рақиб шохини мот қилишдан иборатдир. Ўйин давомида шохдан бошқа барча сипоҳ ва пиёдалар ютиб олиниши мумкин. Шохни фақат «асирга» тушириш мумкин. Шохнинг ҳужум қилинганда қоча олмаслиги, унинг мот бўлганини аниқлашди.

29-шаклда энг кичик дон — пиёда билан «кишт» бериш ҳолати тасвирланган. Ёзувда «кишт» берилган юришдан кейин «+» ишораси қўйилди. Масалан: 1. b6-b7+.

Агар «кишт» берилганда шох мот бўлса, «+» ўрнига «х» ишораси қўйилди.

Энди 30-шаклдаги вазиятда «кишт» бериш усуллари кўриб чиқамиз.

Кучлар нисбати тенг. Лекин юриш навбати қайси томонда бўлса, шу томон турлича «кишт» бериши мумкин.

Юриш оқлардан бўлсин.

У ҳолда оқлар хар хил усулда «кишт» бериши мумкин. Масалан: d1 даги рух d8 хонасида. У ҳолда қоралар c7 даги фил билан рухни уриб олади.

1. Pd1-d8? Fc7-d8. Бу оқларга фойдасиздир.

Фил билан кишт берилса, ҳам шохга, ҳам фарзинга ҳужум қилинади.

1. Fe4-d5+. Энди қораларда уч хил ҳимоя усули бор. Фарзин билан филни уриш, шохни «кишт»дан олиб қочиш ва ниҳоят, «кишт» йўлини фил ёки рух билан тўсиш. Бу юришлар қондага зид эмас.

1. ... Fc3-c4; d5; 1.... Wg8-h8; 1.... Pg7-f7

Оқлар фарзини билан иккита хонадан «кишт» бериш имкониятига эга. Фарзин худди фил сингари d5 хонасида «кишт» берса, қоралар юқорида кўриб чиққан жавоблардан бирини бериши мумкин.

Лекин, фарзиннинг иккинчи «кишт» бериш йўли қора шох учун мағлубиятлидир.

Агар фарзин e8 хонасида «кишт» берса, шох мот бўлади. Фарзин 8-қатордаги f8, h8 ва 7-қатордаги f7 хоналарини зарба остига олди. g7 ва h7 даги қора доналар ўз шохининг қочиш йўлини қаматириган, шу хоналар банд. Демак, оқлар ўйинни ютган бўлади. Бу юришни ёзувда ифодалаймиз. 1. Fc3h5-e8 x

Юриш қоралардан бўлганда, натижа бошқача бўлганда, улар биринчи бўлиб ҳал қилувчи зарба берадизлар.

Қора фарзин тўрт хил «кишт» бериши мумкин. f1 хонасидаги ёки c2 хонасидаги отни ютиб «кишт» бериш яхши эмас, чунки оқлар юриш навбатида бу сипоҳни уриб олиши тайин. Бу хато юришдир.

Қора фарзин e2 хонасидаги ёки e4даги филни уриб кишт берса, кейинчалик ютиб чиқиши мумкин. Бу яхши юришдир.

1. ... Fc3e4-e2+; 1.... Fc3e4-e4+

Агар қоралар g4 хонасидаги отни хоҳлаган хонага юрса, g7 хонасида турган рухнинг «қўзи очилади» ва оқ шохга кишт бўлади. Буни «очиб кишт» дейилади.

Агар отни e3 хонасига юриб кишт берилса, g7 даги рух ҳам, от ҳам зарба остида қолади, яъни рух пиёдадан, от эса оқ отнинг зарбаси тасирида. Лекин уларни уриб бўлмади. Чунки икки сипоҳ ҳам бир вақтда кишт бераётганлиги боис, фақат шохни юриш мумкин. Бу «иккиёқлама кишт» дейилади.

1.... Oq4-e3++

Қора от f6 хонасидаги пиёдадан уриб олиб кишт бериши ва бирйўла фарзинга ҳужум қилиши ҳам мумкин. Бу ўзига хос иккиёқлама зарбадир. 1.... Oq4: f6+

Энди фарзин ёки фил рухнинг «қўзини ёпиб» киштдан қутулиши мумкин. 2.... Fc3h5-g6 ёки 2. Fe4-g6. Қоралар шу йўл билан фарзинни ютиб олса, моддий устуликка эришади, яъни куч жihatидан рақибдан ўзиб кетади.

Демак, қоралар кейинчалик ўйинни ютади. Бу галаба учун етарлидир.

(Давоми бор.)

ФАВҚУЛОДДА ВАЗИЯТЛАРДА

тўғри ҳаракатланиш муҳим

оқибатида юзага келган фавқулдда вазиятларда (табиий ва техноген тусдаги) ҳаракат қилишга тайёрлаш комплекс дастури» бу борада муҳим ҳуқуқий ҳужжат ҳисобланади.

— Ушбу қарор ижросини таъминлаш мақсадида жорий йилнинг биринчи ярим йиллиги давомида зилзила вақтида аҳолини тўғри ҳаракат қилишга тайёрлаш борасида 500дан зиёд суҳбат, 66та махсус тактик ўқув машқули ўтказилди. Ўтган давр мобайнида мактаб ва мактабгача таълим муассасаларида ўқувчи-ёшлар учун махсус ўқув машғуллари олиб борилади. Улар учун алоҳида дарс соатлари ажратилиб, бир йилда икки мартаба ўтказиладиган фуқаро муҳофазаси кунлари йўлга қўйилган. Яқинда Фавқулдда вазиятлар вазирлиги ва БМТ тараққиёт дастурининг Ўзбекистондаги ваколатхонаси билан ҳамкорликда «Қутқарувчилар ўлкасида» номли мультфильм ишлаб чиқилди. Бу мультфильм болани зилзила вақтида тўғри ҳаракатланишга ўргатади, — дейди Фавқу-

сингари мавзуларда ранг-баранг плакатлар тўплами, «Рискландия» стол ўйини чоп этилиб, ўқув муассасаларига етказилган. Бундан ташқари, Халқ таълими вазирлигининг веб саҳифасида «Фавқулдда вазиятларда қандай ҳаракат қилмоқ керак?» руқни очилиб ўқувчилар ва аҳоли учун зарурий эслатмалар жойлаштирилмоқда. Шулар қаторида «Камолот» ЁИҲ билан ҳамкорликда «Ёш қутқарувчилар» клуби ташкил этиш борасида ҳам сай-ҳаракатлар олиб боришмоқда.

Фуқаро муҳофазаси йўлида амалга оширилаётган профилактик тадбирлар доирасида аҳолининг кенг қатламида ўқитиш, кадрларнинг малака ва кўникмаларини ошириш борасида Фуқаро муҳофазаси институтига ҳам кўпгина ишлар олиб боришмоқда.

— Институтимиз ходимлари томонидан таълим муассасаларида тахсил олаётган ўқувчи-ёшларнинг фавқулдда ҳолатларда тўғри ҳаракатланиш кўникмасини ҳосил қилиш мақсадида кўплаб тушунириш

матбуот ходими Шерали Қутлимуродовга оғзадан:

— Вилотиамизда географик жойлашув, худудда кузатилувчи табиий офатлар хавфидан келиб чиқиб, профилактик тадбирлари йўлга қўйилган. Махалла, дам олиш оромгоҳлари, таълим муассасаларида зилзила, сел тошқини, газдан захарланиш, сувда чўкиш, биринчи табиий ёрдам каби ранг-баранг мавзуларда тадбир, махсус ўқув машғуллари йўлга қўйилган. Хар йили Чирчиқ ва Ангрён ўқув марказларида фавқулдда вазиятларда ҳаракатланиш чора-тадбирлари бўйича мутахассислар қайта ўқитилади. Умумий ҳисобда, Тошкент вилоятида бошқарма томонидан 2013 йилнинг 9 ойи давомида ишлаб чиқаришда банд бўлмаган аҳоли учун ташкил этилган 108та ўқув машғулотида 7831 тингловчи фаол қатнашди.

Дарсларда ўқувчиларнинг фавқулдда вазиятларда ҳаракатланишга оид билим, кўникма ва малакаларини ошириш юзасидан Миробод туманидаги 110-мактабининг

ўчиргин ёрдамида бартараф этиш мумкин. Шунингдек, синфхоналарда махсус табиий сумкада керакли дори воситалари, бинт, спирт, йод эритмалари сақланади. Мактабда 4та фавқулдда чикиш йўллари мавжуд. Ўқувчиларга доимий равишда фавқулдда вазият кузатиладиган ваҳима қилмасдан тинчлик ва тартибни сақлаган ҳолда, авария чикиш йўллари орқали бинони тарк этиш уқтирилади.

Таъкидлаш ўринлики, буғунги кунда республикамиздаги таълим муассасаларида ёшларни махсус дастурлар асосида фавқулдда вазиятларга тайёрлаб бориш ишлари кенг қўламда амалга оширилмоқда. Бунинг учун мактабларда алоҳида дарс соатлари ажратилган, мунтазам равишда фуқаро муҳофазаси кунлари ташкил этилади, унда махсус ўқув машғуллари олиб борилади.

Одина ҚУЛМУРОДОВА, ЎзДЖТУ Халқаро журналистика факультети талабаси

ЖИСМОНИЙ БАРКАМОЛЛИК САРИ

Чилонзор туманидаги 43-Болалар ва ўсмирлар спорт мактабида «Қадр-қимматини, таянчнн ва ифтихоримсан, мустақил Ўзбекистон!» шиори остида тадбир бўлиб ўтди. Ёшларнинг келажакда жисмонан баркамол, ақлан етук шахслар бўлиб шаклланишини таъминлаш, уларни Ватанга садоқат руҳида тарбиялаш мақсадида ташкил этилган тадбирда мураббийлар, ўқувчи-ёшлар, ота-оналар иштирок этишди.

— Вояга етмаганлар ўртасида турли жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, уларнинг бўйс вақтини самарали ташкил этишда спортнинг алоҳида ўрни бор, — дейди спорт мактаби директори Аскар Абдураимов. — Малакали мураббийлардан сабоқ олаётган ўқувчилар эса соғлом турмуш тарзига риоя қилиш билан бир қаторда, вақтини унумли ўтказишга интилади. Мунтазам спорт билан шуғулланиш ўқувчининг қатъий қарорига келишида, ҳаётда ўз ўрнини топишида асослади.

Тадбирда кам таъминланган оила фарзандларининг ҳам мунтазам спорт билан шуғулланишига шарт-шароит яратиш, уларни тўғрақаракла жалб этиш юзасидан фикр-мулоҳазалар билдирилди.

Тадбир сўнгида ўқувчилар томонидан сп ортнинг аҳамиятини кўрсатувчи кўргазмалли машқлар, махсус машғулотлар ва мусиқий чиқишлар намойиш этилди.

Ҳамида УСМОНОВА, ЎзДЖТУ халқаро журналистика факультети талабаси

Б.РИЗОКУЛОВ олган сурат.

БЕШ ОЛТИН, УЧ КУМУШ ВА БЕШ БРОНЗА

Пойтахтимизда Халқаро дзюдо федерацияси (IJF) шафелигида Ўзбекистон Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, Миллий Олимпия кўмитаси ҳамда мамлакатимиз дзюдо федерацияси ҳамкорлигида ташкил этилган Гран-при туркумидаги халқаро мусобақа якунланди. Унда беш олтин, уч кумуш ва беш бронза, жами ўн учта медал жамғарган Ўзбекистон терма жамоаси аъзолари умумжамоа ҳисобида биринчи ўринни эгаллади.

Мусобақада дунёнинг 20дан ортиқ давлатидан 160 нафарга яқин спортчи совринли ўринлар ва навбатдаги ёзги Олимпия ўйинларида қатнашиш ҳуқуқини берадиган рейтинг очколари учун баҳслашди.

Гран-прининг эркалар ўртасидаги мусобақаларида етти олтин медалдан бештаси ҳамюртларимизга насиб этди. Турнирнинг энг кескин учрашувларидан бири 90 килограмм вазн тоифасида гиламга чиққан истеъдодли ёш

Шоҳсупада ҳамюртларимиз Шерали Жўраев, Эркин Дониёров, Дилшод Чориев (90 кг. вазн тоифасида)

полвонларимиз – Шерали Жўраев ва Эркин Дониёров ўртасидаги финал баҳси бўлди. Унда зафар қучган Шерали полвон илк мартаба Гран-при туркумидаги мусобақада олтин медални қўлга киритди. Қувонарлиси, ушбу вазн тоифасида учунчи ўриндан ҳам яна бир ҳамюртимиз Дилшод Чориев жой олди.

Ушбу нуфузли турнирда ўз вазн тоифасида барча

рақибларини мағлубиятга учратган Шарофиддин Лутфуллаев, Мирзохид Фармонов, Мирали Шарипов ва Сойиб Курбонов ҳам терма жамоамиз ҳисобига биттадан олтин медал келтирди.

Мамлакатимиз спортчиларидан Эркин Дониёров, Рамзиддин Саидов, Болтабой Болтаев кумуш, жаҳон чемпионати совриндори Дилшод Чориев ва Яхё Имомов бронза

медал билан тақдирланди.

Хотин-қизлар ўртасидаги баҳсларда ҳамюртларимиздан Нодири Гулова, Гулноза Матниёзова, Санаейим Еркинбоева бронза медал соҳиб бўлди.

Мусобақада бразилиялик дзюдочилар иккинчи, АҚШ терма жамоаси вакиллари учинчи поғонадан жой олди.

Муҳаммад АМИН (ЎЗА) олган суратлар.

ПАЙАРИҚДА ЁШЛАР БОҒИ

Самарқанд вилояти Пайариқ туманида амалга оширилаётган изчил бунёдкорлик ишлари самарасида аҳолига маиший ва савдо хизмати кўрсатиш тизими тубдан яхшиланмоқда. Туман марказида зamon талабларига mos tarzda қайта таъмирланган Ёшлар боғи бугун аҳолининг энг сеvimли гўшalarидан бирига айланди.

Боғ худудидаги икки қаватли қаровсиз бино таъмирланиб, зарур жиҳозлар билан таъминланди ва ундan Ёшлар маркази жой олди. Боғ марказидаги мусиқа садоларига монанд мавжланувчи фаввора атрофи кексаю ёшлар билан гавжум. Замонавий чироқлар билан 27 рангда товланаётган ушбу гидроиншоот боғ ҳароратининг мўътадиллигини сақлашга хизмат қилади.

Арча, япон сафораси, эман каби манзарали дарахт кўчатлари экилиб, кўркamлик касб этган Ёшлар боғида айни пайтда замонавий аттракционлар ўрнатиш ишлари давом этмоқда.

Суратларда: Самарқанд вилояти Пайариқ туманидаги Ёшлар боғида.

Алишер ИСРОИЛОВ (ЎЗА) олган суратлар.

Ma'rifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV, Farrux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Farhod RIZAYEV, Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari, "Uchitel' Uzbekistana"), Mirzakarim XUDDIYEV, Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib, "Uchitel' Uzbekistana"), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida № 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

INDEKS: 149, 150. T-1018.
Tiraj 37608.
Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat» dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib — 233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 233-53-14, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi — 233-56-45, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 233-54-49, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi — 233-54-63, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi — 233-76-40, reklama va marketing bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda

erkin narxda

Dizaynerlar:

Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.

Navbatchi muharrir:
G'olib BAHROMOV.

Navbatchi:

Bobomurod XUDOYBERDIYEV.

«Sharq» nashriyot-matbaa aksionerlik kompaniyasi bosmaxonasi.

Korxona manzili:
«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uy

Y'ZA y'kuni — 22.10
Topshirildi — 22.55